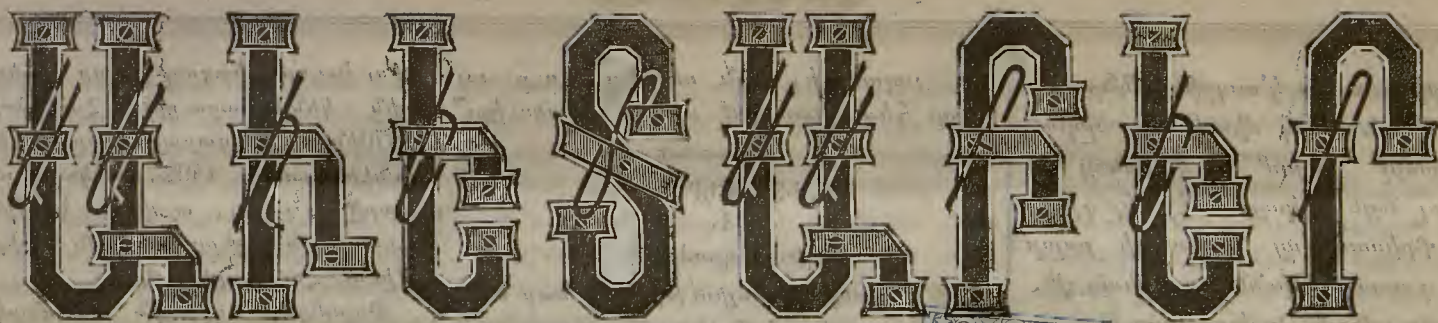

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԽԵ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20, 1892

ԹԻԻ 8.

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

	ԵՐԵՎԱՆ
Հովուական Պաշտօն	57
Քրիստոս Ամբողջ Հոգևոր	57
Գիւտ Ամբողջ	58
«Մէկ Ամբողջ»	59
Ձեռք Եւ Թմբուկ	59
Թեւոյթութիւնը Հիւանդի Սեւեկաց Համար	60
Ձեռք Մը Սրբնթացութիւնը	60
Թղթակցութիւնը	60
Տօնախմբութիւն Երեւանի յուսիս	61
Մահացող Կամ Մահաբեր Մեղք	61
Երաժշտութիւն	62
Ազգեր	62
Հանդէս Քաղաքական	63
Դրամական	64

ԱՒԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեծիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախսը խմբագրութեան վրայ է: Մէկ քերթի գինն է 30 փարս: Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ քղթատարութեան պատկանեալ ամէն գրութիւնը պարտին ուղղորդիլ առ Մր. Հ. Ս. Պարսնով, Ամբիգան խան, Կ. պոլիս:

Ամբողջութիւն Միտինարաց Ընկերութեան Կողմանէ,
 Հ. Ք. Կրիկ, ԱՐՏՈՒՄԵՐ
 Հ. Ս. ՊԱՐՏՆՈՎ, ՏԵՐԵՆ-ԽԱՐԱԳԻՐ

ՀՈՎՈՒԱԿԱՆ ՊԱՇՏՈՆ

Հովուութիւնն յոյժ նուիրական պաշտօն մ'է: Մարդիկ յայնժամ իրենց վրայ առնելու են զայն, երբ նոյն իսկ Աստուծոյ կողմէ կը զգան առ այդ: Այսպիսի պաշտօնի մը պատրաստուելու համար մեծ խնամ պէտք է տանիլ: Արդ՝ եթէ կայ մարդոց դաս մը որ կարօտ է քրիստոնէից համակրութեան եւ աղօթից, անշուշտ այն դասն է որ կը պատրաստուի այս սուրբ պաշտօնին համար կամ որ արդէն յայնմ կը դառնուի: Միշտ վտանգ կայ որ երբ նոքա կրօնական պաշտօն կատարեն, ընեն զայդ իբրեւ լոկ արարողութիւն: Վտանգ կայ որ խօսին քարոզներ յորս չկայ կենսաբանական ոգի: Դարձեալ վտանգ կայ որ նոքա կորուսանեն իրենց նախկին տենչն բարձրագոյն եւ սրբագոյն կեանքի մը համար: Վասն զի Աւետարանի պաշտօնայք կամ սրբազան գործին սահմանեալք մարդ են, եւ միշտ աստուածային օգնութեան կը կարօտին:

Բազմաթիւ հովիւք քիչ ժամանակի մէջ կը կորուսանեն իրենց օգտակարութիւնը, վասն զի դժբաղդաբար աշխարհի կը յարմարին եւ աշխարհի հետ համարաշէն կ'ընթանան: Եկեղեցականք, մանաւանդ դեռահասք, պարտին միշտ զգուշանալ այս փորձութեան տեղի տալէ: Աստուծոյ ժողովուրդն եւ պարտին անդադար աղօթել զայս ունելով ի մտի: Հովիւ մը յաճախ աւելի կը կարօտի իւր ժողովուրդեան աղօթից քան քննադատութեան: Ի մի բան, Աւետարանը յանձնուած է «հոգեւոր ամենակրօն» — մարդոց, ու ոչ հրեշտակաց — եւ ինչ պատճառաւ: Առաքելը կ'ըսէ մեզ պատճառը. «Որ զօրութեան առաւելութիւնը Աստուծոյ ըլլայ, ու չէ թէ մեղմէ:» Հովիւք եւ ժողովուրդք պարտին լաւ ի միտ առնուլ սա դասը — այնպէս ի միտ առնուլ որ երբեք չմոռնան զայն — թէ Աւետարանի պաշտօնեան այնչափ պիտի օրհնուի եւ օգտակար պիտի լինի որչափ հաւատարմ կը դառնուի Աւետարանին եւ որչափ կը հրահանգուի Սուրբ Հոգիէն: Եկեղեցին այս տեսակ պաշտօնէից կը կարօտի, եւ երբեք աւելի պէտք ունեցած չէ այդպիսեաց քան այժմ:

ՔՐԻՍՏՈՍ ԱՄԲՈՋ ՀՈԳԻՈՑ

(Պատ. Տր. Բարսեղ)

Ճիշդաթիւարի ամբողջ բացարձակապէս ապահով վայր մ'է միայն անոնց համար որք անոր ներքին կողմը կը դառնուին: Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս հոգեւոր ճիշդաթիւար մ'է այն ամենուն որք ինչ կ'ապաստանին հաւատով եւ որք ինչ կը բնակին հնազանդութեան ոգւով: Այսպիսեաց համար փրկութիւնը չէ լոկ երթադրութիւն, այլ դրական եւ փառաւոր իրողութիւն: Այսինքն բառը յոյժ լաւ կը բացատրէ մեր փրկչին դերքը, վասն զի Նա ապաստանարան մ'է Աստուծոյ օրինաց զանցաւորութեան անէծքներէն ազատելու համար: Ապահովութեան վայր մ'է Նա ընդդէմ մեղաց կործանիչ զօրութեան: Թաքնա-

եան վայր մ'է նեղութեան փոթորկաց ժամանակ: Միջնաբերդ մ'է զոր չեն կրնար առնուլ դժոխոց բոլոր զօրքերը: Դատապարտութիւն չկայ անոնց համար որք Քրիստոսի հըն են:

Եթէ փրկութեան ծրագրին յաջողութիւնը մարդէս միայն կախում ունենար, այդ ծրագրին ի վաղուց հետէ ապարդիւն ելած պիտի լինէր: Միակ մեղաւորի մը փրկութեան համար պիտի չկենար ապահովութիւն: Սակայն Յիսուս Քրիստոս գնած է հաւատացեալոց փրկութիւնը: Նա իրաւունք ստացած է կատարեալ փրկութիւն տալու բոլոր այնպիսեաց որք իրեն վրայ կը դնեն իրենց վստահութիւնը: Նմա խոստացուած է վերածնութիւնն, սրբացումն եւ մինչ չե ցվերջ յարատեւութիւնն այնչափ բազմութեան զոր մարդ չկրնար հաշուել: Փրկչը միշտ ի մտի ունէր այդ խոստումը: «Ան ամէնը որ Հայրը ինծի կու տայ», ըսաւ Նա, «ինծի պիտի դայ: Եւ ան որ ինծի կու դայ, բնաւ դուրս պիտի չհաննամ»: Դարձեալ ուրիշ տեղ մը կ'ըսէ, «Ով Հայր, անոնք որ դուն ինծի տուիր, կ'ուզեմ որ ուր որ ես եմ՝ անոնք ալ ինչպէս ես», որպէս զի տեսնեն իմ վառքս որն որ ինծի տուիր:» Հոս է ճշմարիտ քրիստոնէի մը վստահութեան հիմը: Նորա ապահովութիւնը կախեալ չէ իւր յարատեւութենէն, այլ յարատեւութենէն այն Անձին որ կը պահպանէ զմեզ ամէնքս: Աստուծոյ նախասահմանեալ նպատակն այն էր որ քաւարար արեամբ փրկեալք Քրիստոսի ստացուածքը լինին յաւիտեան: «Կը հասկնամ», ըսաւ մէկը հռչակաւոր անդղիացի քարոզիչ Բոլէնտ Հիլի, «կը հասկնամ թէ դու բռնած ես նախասահմանութեան ահաւոր վարդապետութիւնը:» «Սխալ է այդ», պատասխանեց հանճարեղ ծերունին. «Ես չեմ բռնած նախասահմանութիւնը, այլ Նա չէ ինչ:» Հաւատացեալք խաչը կը բռնեն, վասն զի խաչը զիրենք կը բռնէ: Քրիստոս մեր ամբողջն է, եւ մենք ապահով ենք այն պարզ եւ միակ պատճառաւ որ Քրիստոսի մէջ կը կենանք:

Նա կ'ապրի, ուստի կ'ապրինք մենք ևս: Քրիստոնէական միակ միութիւնը զորմէ կ'արժէ խօսիլ՝ յայտնաբերելու կայանայ որ ամենքս ալ նոյն ամբողջին մէջ կը գտնուինք: Քրիստոնէայ աշխարհի բոլոր ճշմարիտ դաւանութիւնները կրնան վերածուիլ սա միակ նախադասութեան. «Եւ ալ կենդանի եմ չէ թէ ես հապա Քրիստոս կենդանի է իմ մէջս»:

Կ'ուզե՞ս ուրեմն ապահով լինել, եղբայր: Քրիստոսի մէջ կեցիր: Կ'ուզե՞ս տեւական խաղաղութիւն ունենալ կենաց բոլոր շփոթութեանց և արէկոծութեանց մէջ: Քրիստոսի մէջ կեցիր: Կ'ուզե՞ս սրբութեան հասնիլ: Քրիստոսի մէջ կեցիր: Կ'ուզե՞ս ունենալ արդիւնաւոր, օգտակար, երջանիկ կեանք մը, և զօրութիւն հոգիներ շահելու: Քրիստոսի մէջ կեցիր: Կ'ուզե՞ս «ալ աւելի յաղթող» լինել դժոխոց բոլոր դժբախտեանց: Քրիստոսի մէջ կեցիր: Եւ յիշէ թէ Քրիստոսի մէջ կենալու լաւագոյն միջոցներէն մին է ջանք ընել առ Նա բերելու ուրիշ ու է անձ զոր կրնաս գտնել: Գործող քրիստոնէայք դուռն ուրեք մտահոգութիւն կ'ունենան իրենց փրկութեան ստուգութեան մասին: Գերի բռնուողներն անոնք են որ թշնամոյն հողը մտնել կը յանդգնին: Յիսուս Քրիստոս երբեք երաշխաւոր չլինիր դաւաճելու համար: Եթէ ու է դաւաճել կը կարգայ սոյն տողերը, կը խրատեմ զնա որ զղջմամբ դիմէ առ Այն որ միայն կրնայ իւր նախկին դրեց մէջ հաստատել զինք: Ո՞վ պատասխանատու արտի լինի քեզ համար եթէ մեռնիս այն ժամուն երբ ամբողջն դուրս կը գտնուիս:

Յաճախ կը յիշեմ սա խօսքերը զորս անդղիայի մեծ աստուածաբան շոն Օլքէն արտասանած է բրիտանական խորհրդարանին մէջ. «Մարդ կրնայ չունենալ ազատութիւն, և սակայն երջանիկ լինել ցովսեփի նման: Կրնայ կորուստանալ իւր զաւակներ, և սակայն երջանիկ լինել ցօբայ նման: Կրնայ չուսնալ դրամ, և սակայն ուրախ լինել Միքիայի նման: Կրնայ զուրկ լինել բարեկամներէ, ինչպէս էր Պօղոս Ներոնի ատենին առջև, և սակայն ունենալ լի ուրախութիւն: Իսկ նա որ գրիստոս չունի, «մէն բանէ զոտի կը բռնուի»: Այն որ Քրիստոսի մէջ չընակիր, ո՛չ բարեաց սկիզբը և ո՛չ ցաւոց վախճանը պիտի տեսնէ: Այն որ երկրորդ անգամ չէ ծնած, առաւել բարեբաղդ պիտի լինէր երբեք ծնած չլինելով: Եթէ Քրիստոսէ դուրս կը մնանք, դժոխոց դժոխքին մէջ պիտի լինինք: Երկնային կենաց սկիզբնաւորութիւնն է խոնարհութեամբ և ուրախութեամբ երթալ առ Յիսուս, անառիկ ամբողջ, և Աստուծոյ կենալ: «Երբոր Քրիստոս» մեր կեանքը

ըը յայտնուի, ան ատենը դուք ալ անոր հետ փառքով պիտի յայտնուիք»:

ԳԻՒՏ ԱՍԵՐԻԿԱՅԻ

1.

[Խմբագրական]

Եթէ երբեք կարելիութիւն կենար մեռեալները յաշխարհ կոչելու, բոլոր քաղաքակրթեալ ազգերը միաբերան պիտի հրաւիրէին զՔրիստոս մասնակցել իւր մեծ գիւտին 400րդ տարեդարձին հանդիսից: Սակաւ դէպքեր Ամերիկայի գիւտին չափ կարեւոր ազդեցութիւն ունեցած են աշխարհի պատմութեան վրայ, եւ ներկայ տարւոյս մէջ շատ պիտի գրուի եւ խօսուի սոյն կարեւոր դէպքի նկատմամբ: Նպատակ ունինք կարգ մը պատմական յօդուածովք խօսիլ Ամերիկայի գիւտին եւ անոր արդեանց վրայ:

Նախ, մեր աչաց առջեւ բերենք Եւրոպայի կացութիւնն յամին 1492: Իբր 40 տարիներ անցած էին յետ անոնց Կոստանդնուպոլսոյ ի Սուլթան Մէհմեթ Բ.է, եւ օսմանեան պետութիւնը զարգացուն եւ բարգաւաճ վիճակ մը ունէր ընդ իշխանութեամբ սոյն յաղթականին որդոյն, Սուլթան Պայադիտ Բ.ի: Ռուսիա սակաւ նշաններ ցոյց կուտար իւր ապագայ մեծութեան, եւ նորա անունն իսկ հազիւ ծանօթ էր յԱրեւմտեան Եւրոպայ: Յայնժամ Ռուսիոյ կը տիրէր Իվան Գ., որ Մեծն իվան կը կոչուի վասն զի սորա իշխանութեան օրով Ռուսիա եղաւ անկախ պետութիւն: Իվանի նախորդը հարկ կը վճարէին Մոնկոլաց, սակայն նա մերժեց տալ սովորական հարկը եւ յաջողապէս դիմադրեց մոնկոլեան արշաւող բանակին: Այս վեհապետն էր նաեւ որ իբրեւ Ռուսիոյ գինանշան որդեգրեց զոյգ արծուին: Սակայն մինչեւ յաջորդ դարը, այսինքն՝ մինչեւ վերոյիշելոյն թոռան, Ահարկու մականունաւ իվանի, իշխանութեան ժամանակ, Ռուսիա չունէր մնայուն բանակ, իսկ Սբ. Փեթրոսպոլսկ կառուցուած է Ամերիկայի գիւտէն առաւել քան 200 տարի ետքը:

Թերեւս ոչինչ այնքան լաւ կը ցուցնէ վերջին 400 տարեաց փոփոխութիւնները որքան սա իրողութիւն թէ Լեհաստան ծագելով թագաւորութիւն մ'էր Ամերիկայի գիւտին ժամանակ, եւ թէ այդ դէպքէն քանի մը տարի առաջ Բրուսիոյ մէկ մասն աւելցուցած էր իւր սահմանաց վրայ, մինչ Բրուսիոյ մնացեալ մասը հարկատու էր Լեհաստանի եւ քանի մը տարի յետոյ ապարդիւն ջանք մը ըրաւ լեհական լուծը թօթափելու: Գերմանիոյ այժմեան կայսերական դերձաստանը հիմնուած է յամին 1413 Յրէտէրիք Ա.է, սակայն սա Պրանտէնպուրկի կայսրընտիր էր լոկ, եւ իբր երեք դար յետոյ սկսաւ գործածուիլ Բրուսիոյ թագաւոր տիտղոսը: Յայնժամ կային Գերմանիոյ կայսերք, սակայն սոքա կը պատկանէին Աւստրիան Տան: Հապսպուրկեան Ռոտտլֆ, հիմնադիր Աւստրիոյ տիրող դերձաստանին, կայսր ընտրուեցաւ յամին 1273, եւ ուրիշ անձի մը կարճատեւ իշխանութեանէն ետքը առաջնոյն որդին Ալպերթ կայսր եղաւ 1298ին եւ 10 տարի իշխանութիւն վարեց: Սակայն կայսերական թագն ապա անցաւ ուրիշ արքայական տանց եւ 1438ին վերադարձաւ Ս.Աւստրիան Տան եւ այս դերձաստանին մէջ մնաց մինչեւ 1806 երբ ջնջուեցաւ Գերման

նիոյ կայսր տիտղոսը, զոր սակայն վերստին կենդանացուցին Հոնէնծովէրներն 1870ին: Հոնդարացիք իրենց թագաւորն ունէին յամին 1492, սակայն ոչ բազում տարիներ յետոյ, այսինքն 1527ին, սկսաւ Աւստրիան դերձաստանին տիրապետութիւնն Հոնդարիոյ վրայ:

Քրիստոնէայի ժամանակ Իտալիա բաժնուած էր բազում փոքր պետութեանց, որոց հզօրագոյնքն էին Նափոլի, Պապական Վիճակը, Ֆլորենցիա, Միլան եւ Վենետիկ: Ճենովա հարկադրեալ էր ճանաչել իւր նախանձորդին, Վենետիկի, դերագոյն զօրութիւնը, եւ թերեւս այդ պատճառաւ Քրիստոս, որ ձենովացի էր, չյաջողեցաւ իւր բնիկ քաղաքէն օգնութիւն գտնել իւր ուղեւորութիւնն ընելու համար: Ամերիկայի գիւտէն երկու տարի ետքը Իտալիա թատր հանդիսացաւ արիւնհանգ պատերազմաց ընդ մէջ Ֆրանսայի թագաւորին եւ Աւստրիոյ կայսր, որոց իւրաքանչիւրն Նափոլիի թագաւորութիւնը կը պահանջէր իբրեւ իւր ժառանգութիւնը: Սոյն պատերազմունք տեւեցին առաւել քան քառորդ դար, եւ ապա Իտալիա երկար ատեն խաղաղութիւն վայելեց:

Ժ. Գարու առաջին կիսուն մէջ Ֆրանսա ողորմելի վիճակ մը ունէր: Յամին 1413 Ֆրանսական բանակն երրորդ անգամ լինելով չարաչար յաղթուեցաւ Անգլիացուցմէ, եւ յամին 1420 Անգլիոյ թագաւորն ինքզինք Ֆրանսական դահու ժառանգ որոշել տուաւ: Յայնժամ Ֆրանսայի վիճակն առաւել անյուսալի կը թուէր քան 1871ին, Ֆրանքեգերմանական պատերազմէն ետքը: Սակայն սոյն երկիր յայնժամ եւս ցոյց տուաւ այն արագ վերականգման կարողութիւնը զոր կը ցուցնէ մեր օրերուն մէջ: Ֆրանսացիք, ժան տ'Արք անուն աղջիկէ մը խրախուսեալ, մեծ քաջագործութիւններ ըրին, եւ յամին 1453 Անգլիացիք կորուսած էին իրենց բոլոր Ֆրանսական ստացուածքներն ի բաց առեալ զԲալէ, որ դար մը եւս անդղիական իշխանութեան տակ մնաց: Քրիստոնէայի ժամանակ Ֆրանսա բարգաւաճ վիճակ ունէր, եւ իւր թագաւորն Շարլ Ը. էր Եւրոպայի հզօրագոյն վեհապետաց մին:

Նոյն ժամանակ Անգլիա ուժաւորուեալ զած էր քաղաքային պատերազմով մը որ կոչուած է Պատերազմ Վարդից: Սոյն երկրի վեհապետական դերձաստանն ունէր երկու ճիւղեր, որոց իւրաքանչիւրն իրեն սեպական իրաւունք կը համարէր՝ անդղիական դահը: Այս ճիւղերէն մին իրեն նշան ընտրած էր սպիտակ վարդը, եւ միւսն՝ կարմիր վարդը, եւ աստի յառաջ եկած է նոցա միջեւ տեղի ունեցած պատերազմաց անունը: Սակայն Ամերիկայի գիւտէն ետքը տարի առաջ սոյն պատերազմաց վախճան տրուած էր գահակալութեամբն Հէնրի Է.ի, որ Անգլիոյ վեհապետական դերձաստանին յիշեալ երկու ճիւղերէն միւսն զամայն սերած էր: Այս ժամանակ Սկոտլիա դեռ ուրոյն թագաւորութիւն մ'էր, եւ այսպէս մնաց առաւել քան 100 տարի եւս: Այն լայնածաւալ պետութիւնը որ այժմ Անգլիացուց կը վերաբերի՝ գոյութիւն չունէր: Անգլիա ոչ յԱփրիկէ եւ ոչ յԱսիա մէկ մասնաշախի հող ունէր, եւ Ամերիկա դեռ եւս գտնուած չէր:

Կ'ուզենք ի մասնաւորի խօսիլ Սպանիոյ կացութեան վրայ, սակայն առաջիկայ շաբ-

Թուան կը թողունք զայս Բոլոմպեան դա-
րուն պատկանող ուրիշ քանի մը ընդհա-
նուր իրողութիւններ եւս կան զորս աստ
յիշատակել կ'արժէ: Թէեւ վառօղի բաղա-
դրութիւնը գտնուած էր ժամանակէ մը
հետէ, սակայն դեռ նոր կը սկսէր սոյն
պայթուցիկ նիւթի ընդհանուր գործածու-
թիւնն պատերազմաց մէջ, եւ հրադէնք
յոյժ բիրտ գործինքն էին: Պատերազմիկ
դեռ զրահ կը հագնէին, եւ մինչեւ կէս
դար յետոյ էր երբ մեծաքանակ վառօղի
պատրաստութիւնն սկսաւ յԱնգլիա: Անգ-
ղիայիք աղեղով եւ նետով կոտորեցին
զմեռնասցիս, Նմանապէս՝ կողմնացուցի
սկզբունքն երկար ատենէ հետէ ծանօթ էր,
եւ կ'ըսուէր թէ Ֆրանսացիք կողմնացոյցը
գործածած են մինչեւ իսկ 1430ին: Սակայն
նաւարկութեան մէջ անոր ունեցած կարեւ-
որութիւնը գիտցուած էր այդչափ կանուխ:
Յիշեալ երկու գիւտերէն առաւել կարեւոր
գիւտ մը դեռ նոր եղած էր: 1440ին էր որ
կութթէնպէրկ տպագրութեան արուեստը
հնարեց, եւ նորա առաջին գրքին, լատինե-
րէն Սատուածաշունչի մը, տպագրութիւնն
աւարտեցաւ 1455ին: Մինչեւ այդ դարուն
վախճանը 8,509 տարբեր գիրքեր տպա-
գրուեցան:

Բարեկարգութիւնն սկսած էր 1492ին:
Յայնժամ Լուտեր դեռ ինն տարեկան տղայ
մ'էր: Սակայն սոյն մեծ շարժման պատ-
րաստութիւնն երկար տարիներէ հետէ կը
կատարուէր: Ուիլիք մեռած էր դար մը
առաջ, եւ Յովնանէս Հուս այրուած էր
յամին 1415: Իմացական վերածնութիւնն
արդէն սկսած էր: Կոպերնիկոս 19 տարե-
կան էր, եւ դեռ չէր հրատարակած այն
մեծ ճշմարտութիւնը թէ երկիրը կը դառ-
նայ արեգակին շուրջը, եւ ոչ թէ արեգա-
կը՝ երկրի շուրջը:

Արդարեւ բազմաթիւ իրողութիւնք ցոյց
կու տային թէ աշխարհ կը զարթոնար խա-
ւար դարուց երկարատեւ մտաւորական
քունէն եւ նոր ասպարիզաց կը կարօտէր
իւր կորովը ցոյց տալու համար: Այս առ-
պարիզաց ընդարձակագոյնն աշխարհի կ'ըն-
ծայուէր Ամերիկայի գիւտիւ:

«ՄԵԿ ԱՐԻՒՆԷ»

Ասկէ մէկ երկու տարի առաջ յուսահա-
տական կռիւ մը տեղի ունեցաւ Փէնսիլ-
վանիոյ երեք ածխահանքաց գործաւորնե-
րուն մէջ: Պատճառը չէր ուրիշ բան բայց
եթէ նոցա ազգայնութեանց տարբերու-
թիւնը: Լեհացիք եւ Հունգարացիք կը
մարտնչէին Իռլանտացուց եւ Գերմանաց-
ուց դէմ: Վերատեսուչ մը որ շատ տարի-
ներ ապրած էր հանքագործաց մէջ, ըսաւ
այցիւղելի մը, «Զկայ յոյս երբեք նոցա
հաշտուելուն: Յեղափոխ կռիւ է այդ, հա-
կառակութիւնն է նոցա արեան մէջ: Իռ-
լանտացիք եւ Հունգարացիք կ'ատեն զի-
րար բնազդամբ, ինչպէս շունը՝ կատուն:
Մենք երբեք չենք կրնար խաղաղութիւն
յուսալ հանքաց մէջ:»

Անցեալ 1891 տարուոյ փետրուարին ա-
ռաջին շաբթուան մէջ հանք մը ջրով ու-
ղողուեցաւ ի ձէյնգլիլ: Գործելու վրայ
գտնուող հանքագործաց շատը, որոցմէ ու-
մանք էին Իռլանտացի, ոմանք Լեհացի եւ
Հունգարացի, մեռան խոնաւ եւ ապական-
եալ օդէն: Ամէն գործողութիւն դադարե-
ցաւ, եւ վաթսուս հողինքէ բաղկացեալ
խումբ մը սկսաւ աշխատիլ գտնելու հա-
մար մեռելներուն մարմինները: Բոլոր

այն սահմանաց մէջ սոսկում եւ գիւտութեան
զգացում կը տիրէր: Քսաներորդ օրը հաս-
կըցուեցաւ որ մարդոցմէ չորսը տակաւին
ողջ էին, փակեալ լինելով, իւր երեք շա-
բաթ եւ առանց կերակրոյ, հանքին չորս
քառակուսի ոտք լայն մէկ խոռոչին մէջ:
Սոքա էին Հունգարացիներ եւ Լեհացիներ:
Ազատարար խումբը, որ կը բաղկանար Իռ-
լանտացիներէ, Ամերիկացիներէ եւ Գեր-
մանացիներէ, բուռն անձկութեամբ մտաւ
նրբանցին մէջ որ կը տանէր կենդանեաց
այս դամբարանը: Նոքա վեց անգամ ետ մղ-
ուեցան նուաղելով մահաշունչ ապական-
եալ օդէն: Իւրաքանչիւր ոք գիտէր որ
ինքն այս նրբանցին մէջ կը մնար ի վտանգի
մահուան, բայց ոչ ոք դարձաւ ետ: Ու-
թերորդ անգամին նոքա յաջողեցան հաս-
նիլ մարդոց քով, որք տակաւին կը չնչին:
Սոքա կարող չէին քալել, եւ նրբանցը, որ
երկու հարիւր ոտք երկայն էր, այնքան
նեղ էր որ անոնք զուրս չէին կրնար
հանուիլ:

Ազատարարք հնար մը խորհեցան: Իրենց
կռնակներուն վրայ պոկեցան այդ երկայն
անցքին մէջ: Միոյն ոտքը կը դպէր միւսին
գլխուն, եւ մինչ հեղձամղձուկ վիճակի
մէջ կը գտնուէին մահաշունչ խոնաւ օդէն
եւ գրեթէ ջրով ծածկուած էին, կ'անցունէին
անգիտակ վտանգեալներն իրենց մարմնոց
վրայէն եւ կը մղէին դէպի նրբանցին բե-
րանը: Նրբանցին բերանը, զուրսը, չնչա-
սպառ կը սպասէին կաթոլիկ քահանաներ,
բողոքական եկեղեցականներ, բփշկներ,
հիւանդապահներ, գործաւորներ եւ փափ-
կասուն կանայք մեծ թուով: Եւ ահա յերե-
ւան եկաւ ազատարարաց շարքը: Սոքա
շաղախեալ էին տղմով եւ արեամբ, իրենց
հանքի լամբարները վառելով իրենց զը-
խարկներուն վրայ: Բայց կը բերէին ազատ-
եալները եւ կ'ընդունուէին հեկեկանօք եւ
ցնծութեան արտասուօք: Բնազդամբ իմն
այն մեծ բազմութիւնն սկսաւ երգել նա
օրհնաբանութիւնը:

«Փառք եւ պատիւ ու գորութիւն»
Իռլանտացիք եւ Հունգարացիք, Ամերի-
կացիք, Լեհացիք եւ Գերմանացիք միաբե-
րան կը գոհանային Աստուծմէ որ իրենց
այս ողորմելի եղբարք տակաւին ողջ էին:
Վասն զի ցեղոց այսքան տարբերութեամբ
հանգրձ Աստուած «մէկ արիւնէ մը ըրաւ»
երկրի բոլոր ժողովուրդները:

ՁԻՂՔ ԵՒ ԹՄԲՐԱՂԵՂՔ

Պրէսլաուի Տէյչէ Ռէլիէ՝ հանդիսին անցեալ
տարուոյ մայիսի թուոյն մէջ Տր. Ատոլֆ Սի-
լիկմուլլէր կը քննէ ջղային հիւանդութեանց
ընդհանուր խնդիրը հետազոյ բանիւր:

Չափազանց, յոգնեցուցիչ եւ յան-
չափս երկարատեւ գործը, անբաւական
կամ անբանաւոր դուրսդութիւնն, եւ ան-
բաւական քունն են գլխաւոր պատճառք
մեր աւուրց ջղային հիւանդութեանց: Բո-
լոր պաշտօններու, արհեստից եւ գործոց
մէջ մրցմունք այնպէս մեծ են մեր օրերը
որ եթէ այս ինչ անձին կարողութիւնը
չհասնի, կամ նա թերանայ իւր գործը
կատարելու մէջ, անդին տասն անձինք կը
դանուին պատրաստ թարմ գորութեամբ
կատարել նոյն գործը կամ քան զայն աւելի
մեծ գործեր ի փոխարէն նոյն կամ մինչեւ
իսկ աւելի նուաղ վարձու: Ամէն գրգռիչ
եւ տկարացուցիչ դրօսանք պարտին ի բաց
արտաքսուիլ, եւ փոխանակ դիշերային
փայլուն համախմբութեանց պարտին տեղի

ունենալ հանդարտ ընտանեկան յարաբե-
րութեանց ուրախութիւնը, մտերիմ բարե-
կամաց հետ խօսակցութիւնը, եւ դաշտաց
եւ անտառաց մէջ ընկերային պտոյտը:
Նաեւ, ամէն մարդ պարտի պարապիլ
հաճոյական զբաղման մը բացի իւր սովո-
րական պաշտօնէն կամ գործէն, եւ յաճախ
պարտի հանգստեան ժամեր վայելել իւր
խոնջութիւնը հանդարտեցունելու համար:
Մտաւորական աշխատութիւնը, մինչեւ
իսկ քաջառողջ չափահաս անձանց համար,
չպարտի անընդհատ շարունակուիլ աւելի
քան երեք կամ չորս ժամ, եւ լուսագոյն է
իսպառ հրաժեշտ տալ դիշերային աշխա-
տութեան, վասն զի գրգռումը կրնայ ար-
գելել կամ խանգարել քունը:

Ամէն անոնք որ կը պարապին մտաւո-
րական զբաղմանց, պարտին դէթ տարին
անգամ մը քանի մը շաբաթ կատարեալ
հանգիստ վայելել: Այսու ամենայնիւ քունն
է կորուսեալ գորութիւնը վերստին ձեռք
բերելու գլխաւոր միջոցը: Այլ եւ այլ ան-
ձինք այլ եւ այլ չափով քնոյ պէտք ունին:
Հասարակ աշխատաւոր մը բացարձակ պէտք
ունի վեցէ մինչեւ ութ ժամու քնոյ: Բայց
որչափ յաճախ, մեր ժամանակի կենսա-
պայքարին մէջ, քնոյ բաղձանքը բռնի կը
սանձուի եւ դիշերային հանգիստը կը կըր-
ճատուի յանդէպս: Այս կերպով բնութեան
օրէնքին դէմ գործող անձը կանուխ եւ
անազան իւր յանցանքը կը քաւէ քնանալու
անկարող լինելով: Բազումք, որ ժամա-
նակաւ կը կողոպտէին զիրենք քնոյ անհրա-
ժեշտ չափէն, ուրախութեամբ կ'ուզէն
այժմ քնանալ, բայց չեն կրնար: Չեմ վա-
րանիւր ըսել թէ ջղային անհանգստութիւնը
յայնժամ կը սկսին հիւանդութեան փոխ-
ուելի երբ կ'ընկերանան անքունութեան,
այսինքն՝ քնանալու անկարողութեան, հետ-
է կ'երեւի սա իբրեւ վերջին նշան երկարժա-
մանակեայ ջղային խանգարման, բայց ու-
միկը կը կարծէ զայն առաջին նշան ան-
կարգութեան, եւ յաճախ կը համարուի
լինել անոր պատճառը: Իննեւտաներորդ
դարու աշխատաւորը կ'աշխատի ի վերքան
զկար իւր, եւ իւր կարողութիւնը պահե-
լու համար կը դիմէ գրգռիչ իրաց, որպիսի
են խահուէ, թէյ, համեմունք, ալքոհոլ,
ծխախոտ: Սոքա յառաջ կը բերեն բուռն
գրգռումն ջղաց, որմէ կը ծագի քնանալու
անկարողութիւն, եւ սմա յաղթելու հա-
մար նա կը դիմէ թմբաբաղեղոց (narcotics):
Մեր ժամանակակցաց շատերուն կեանքը կը
բաղկանայ արհեստական գրգռիչներ առնել-
իրենց գործը կատարել կարող լինելու հա-
մար, եւ յետոյ դիմել գորաւոր թմբա-
ցուցչաց որ կրնան արհեստական գրգռչաց
ներգործութեան հակառակն աղբիլ եւ յա-
ռաջ բերել հանգիստ եւ քուն:

Ամէն ոք կրնայ տեսնել թէ քսանեւչորս
ժամու մէջ դէթ մի անգամ այս փոփոխու-
թիւնն գրգռմանէ ի թուրութիւն անշուշտ
կը տկարացունէ ջղային գրութիւնը: Խահ-
ուէն զօրաւոր գրգռիչ է սրտի: Վասն որոյ
այնպիսիք որ ունին սրտի բախտումն, ծիծա-
ղեցունող կամ լացունող կանայք հիւանդու-
թիւն (hysterics) կամ քնանալու անկար-
ողութիւն, պարտին հրամարիլ խահուէէ:
Թէյը ցերեկ ժամանակ աւելի մեղմ կը ներ-
գործէ բաղմաց, բայց եթէ երեկոյն գոր-
ծածուի, կը փախցունէ քունը: Համեմունք
նուազ գրգռիչ են ջղաց: Բայց պղպեղն, ի
մասնաւորի, եւ քանի մը ուրիշ համեմա-
լինք հղօրապէս կ'աղղեն մարսողական դոր-

ծարանաց ջիղերուն վրայ, եւ նոցա առատօրէն գործածութիւնն այժմու կերակրոց հետ դեր կը կատարէ արեւմտեան ազգաց համաճարակ անքուճութեան մէջ: Գրեթէ հարկ չկայ խօսելու չափազանց գործածուած ալքոհոլին կործանարար ազդեցութեան վրայ: Մեք, բժիշկըս, քիչ մեղադրելի չենք երբ կը տնօրինենք մեծ քանակութեամբ ալքոհոլ տալ տենդից եւ վատօժութեանց իրրեւ դարման: Թողունք խօսել այն մեթոտներուն վրայ որ ի գործ կը դրուին բուժելու համար թմրադեղ առնուլու ունակութիւնը, մինչեւ որ ախտացեալը բազմիցս կը ստանան արեւնալու ունակութիւնը: Արքոհոլին չարաչար կիրառութեան յոռի հետեւանք ոչ յաճախ յերեւան կու գան: Արքեցութեան արդիւնք յիմարութեան (delirium tremens) կամ ուրիշ ուղեղային հիւանդութեանց յերեւան գալէն երկար ժամանակ առաջ կը պատահին բազմաթիւ ջղային խանդարմանք որոց իսկական պատճառը, բազում այն է որ, չիմացուիր: Ես յաճախ գտած եմ որ ալքոհոլի արդիւնք էր եւ ոչ այլ ինչ պաղ առնուլու ընծայուած յօղացաւորութիւնը, ջղաց բորբոքման մէկ մեղմ ձեւը, որ յառաջ կու գայ ալքոհոլի կիրառութեան, եւ որ անհետ կ'ըլլար երբ երթալայք կը հրաժարէին ալքոհոլի գործածութենէն, բայց դարձեալ կը դառնար ետ: Երբ նորէն կը սկսէին քիչ չափով իսկ գործածել դայն, Ծառ արքեցողք, եւ անոնցմէ ոմանք շատ կանուխ, ենթակայ են երակային գործարանաց փոփոխութեանց, որպիսի են սրտին ճարպով պատիւը եւ շնչերակաց կարծրանալը, որք մեծ փնտս յառաջ կը բերեն ջղային դրութեան մէջ, զոր օրինակ, կաթուած եւ ուղեղի կակղացում: Հոսկ ուրեմն, կրնայ ապացուցեալ համարուիլ որ արքեցողաց զաւակը, եթէ տարածամ չեն մեռած ուղեղային հիւանդութեամբ, յաճախ կը տառապին լուսնոտութեամբ (լուսնոտութիւն), խելագարութեամբ եւ նմանիւր:

Ծխախոտը մեր ժամանակներն եղած է ազգային թոյն բազում երկրաց մէջ, նա մանաւանդ ի Գերմանիա: Ծխախոտոյ բաղմամբանակեայ մոլութեան իբրեւ հետեւանք, կրնան յիշուիլ հետաքայք գերծ հերքուելու երկիւղէ: Բաբախիւն եւ տկարութիւն սրտի, անկանոն դարկ բազկի, որոյ ախտանշանն է սրտի ցաւը, ընդհանուր ջղային տկարութիւն, դողդոջիւն, չփոթք տեսողութեան մինչեւ ի կէտ կուրութեան, եւ ախտնդանաց ախտ (բրաք Էլեմէ) մինչեւ մեղմադճութեան աստիճան (բրաք Էլեմէ): Զարկ բազկիին երկիւղալի ընդհատումը յաճախ պատճառէ գրեթէ անդարմանելի անքուճութեան: Հաստատուած եւ ապացուցեալ իրողութիւն է որ յանչափս ծխող անձանց զաւակը յաճախ կը տառապին ջղային ախտիւր:

Այժմ դանք թմրադեղերուն, որոց գլուխը կը կենայ բնափիոնը (morphin), Սոյն նիւթոյ ունակաբար գործածութեան անձնատուր լինելու մեծ վտանգն յառաջ կու գայ մեր ժամանակաց վատաստութեան, այլասերութեան եւ մեղկութեան: Ոչ ոք կ'ուզէ ցաւ կրել թէպէտ թիթեւ եւ վաղանցուկ: Ո՛չ ահպայ մը կարելի է քաշել, եւ ո՛չ մանուկ մը կրնայ աշխարհ գալ առանց թմրեցուցիչ դեղոյ մը, եւ երբ մահը կը հասնի կ'ուզենք նոյն դեղոց ազդեցութեամբ հանգիստ մեռնիլ: Կ'ըսուի թէ շատ բժիշկը կարելի յօժարամիտ են եւ պատրաստ

գործածել ներարկիչ ասեղը, կասեցունելու համար ցաւ մը զոր կարելի է դիւրաւ կրել, չմտածելով որ անբարոյական գործ է խրախուսել կնամարդութիւնը, եւ վտանգաւոր բան սերմանել թմրեցուցիչ դեղ գործածելու ունակութիւնը: սոսկալի կիրք որ կառաջնորդէ անխուսափելի կերպով ֆիզիքական եւ հոգեւոր թուլութեան եւ մահուան: Նոյնը ճշմարիտ է նաեւ Կոնստանտինոպոլիսի հանուած թմրեցուցիչներու մասին որոց մոլութիւնն օր քան զօր կ'աճի: Մեր դարը ի վեր քան զամենայն կը պահանջէ թմրեցուցիչ դեղեր՝ քուն յառաջ բերելու համար զոր նախ կը վտարենք մենէ եւ յետոյ յոյժ կը փափաքինք այն: ափիոն, բնափիոն, եւ հետագայք, chloral, bromide of sodium, paraldehyde, hydrate of amyl, urethan, sulfonal, hypon, somnal, եւ այլք, ինչ անուն եւ կրնն — մարդ բնականապէս կը խորհի թէ անունները պիտի սպառին, զի այնչափ շուտ կը ծնունին այս նոր թմրեցուցիչք: Բայց ինչպէս կրնանք քննադատաբար թմրեցուցիչներ գործածելու: Ծիշդ ինչպէս որ հոգեւոր ցերեկ ժամանակի կեանքը կ'անդադրաւոր երազներով, սոյնպէս քնոյ պայմանը կ'որոշուին բոլոր այն բաներով զորս կը գործենք արթնութեան ժամանակ: Գլխաւոր կանոնն է այնպէս գործել արթնութեան ժամանակ որ կարող ըլլաք քնանալ: Սկսեցէք սովորեցունել զուրք դձեղ գործել առանց գրգռիչ դեղեր գործածելու: Բնախօսու անկարողութեան շատ դէպքեր զորս տեսած եմ, բուժուած են առ ժամանակ մի մասամբ կամ ի սպառ հրաժեշտ տալով ոգելից բժշկելիներէ, խահուէէ, թէյէ եւ ծխախոտէ: մինչ բոլոր ուրիշ միջոցներն ապարդիւն ելած են:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՀԻՒՆՆԵՐԻ ՍԵՆԵԿԱՅ ՀԱՄԱՐ

Երբեք մի կանգնիր կամ նստիր հիւանդին անկողնոյն գլուխը կամ ուր նա պիտի ստիպուի դարձունել իւր աչքը դէմ տեսնելու համար: Այնպիսի տեղ մը կեցիր ուր նա կրնայ նայիլ երեսդ: Տեսած եմ զայն պիսիս որք կը մտնեն հիւանդին սենեակը սա սխալ մտածութեամբ թէ պիտի չգրաւեն ուշադրութիւն: Բայց հիւանդը մասնաւոր զգայնութիւն մը ունին եւ կ'իմանան թէ սենեակը մարդ մտած է թէպէտ չտեսնեն զնա: եւ ուստի կը դարձունեն իրենց գլուխը, կամ մինչեւ անգամ կը բարձրանան բարձին վրայ: Չանալով ստուգել թէ ո՛վ էր սենեակը մտնողը:

Փոքրիկ սեղանի մը վրայ փռէ ձերմակ լաթ մը եւ անոր վրայ դիր բաժակներ, դաշներ եւ շիշեր: Այս պարտի լինել, եթէ հնար է, կից սենեակի մը մէջ, կամ եթէ յարմարութիւն չկայ, անկողնէն այնչափ հեռի՝ որչափ կարելի է: Միշտ մի եւ նոյն սպասները (սֆօր Էսթէ) գործածէ, ըստ կարի շոյտ լուալով զայն՝ գործածելէ ետքը, վասն զի եթէ այսպէս չընես, տանէն ինքնադամուն սպասք, որոց պէտք կ'ունենաս, պիտի չկրնաս գտնել առձեռն: եւ այսպիսի ժամանակներու մէջ սպասելը տանջանք է: Աղէկ է միշտ առձեռն պատրաստ ունենալ անձեռոց մը կամ կակուղ թաշկինակ մը:

Խնդրէ բժիշկդ որ քիչ իւր հրահանգները, մի՛ վատահիւր յիշողութեամբ: Մեծ օգնութիւն պիտի գտնես առօրեայ արձանագրութիւն պահելով, թէ՛ քու անձնական օգտիդ համար եւ թէ՛ տուրքորին տեղեւոր

կութիւն տալու համար: Օրինակի համար: Կէս օրէն ետքը ժամ մէկ, «սֆօր» կէս օրէն ետքը ժամ երկու, եղին միս, թէյ:

Եթէ հիւանդը հանդարտ կը քնանայ, երբ դեղ կամ կերակուր տալու ժամը կու գայ, բաց ի յոյժ ծայրագոյն պարագաներէ, լաւագոյն է չարթնցունել զնա, վասն զի քիչ դարմաններ քնոյ չափ օգուտ կը մատակարարեն: Սակայն սա է կէտ մը զոր քու բժշկիդ անկ է որոշել:

Ճշգրիտ հետեւէ բժշկին հրահանգաց:

ԶԻՈՒ ՄԸ ՍՐԸՆԹԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչ ամերիկեան հասարակութիւնը տալաւին կը հիանայ Սալվաթոր անուն ձիւն գարմանալի սրբնթացութեան վրայ — 1 րոպէ 35½ երկվայրկեանի մէջ մղոն մը տեղ ընթանալով — սակաւք կը դառնին որ բաղդատութեամբ եւ վերլուծութեամբ հասկցած լինին թէ ինչ սոսկալի երազութիւն էր այն: Ժամը գրեթէ քառասուն մղոն — ամենէն արագաթիւ կառախմբոց յոյժ սակաւուց միջին երագութիւնը: Մղոնը 3,280 ոտք է: ուրեմն յիշեալ իննսունեակնգ երկվայրկեանից իւրաքանչիւրին մէջ — այսինքն՝ մարդկային բազկերակին մէն մի զարկին — այս զարմանալի ձին յիսունեակնգ եւ երեք տասներորդ ոտք ճամբայ կտրած է: Զիւնթացից պատկանեալ ժամացոյցին վրայ նշանակուած կարճագոյն միջոցն է մանրերկրորդի մը՝ չորրորդ մասը — այնպիսի կարճ միջոց՝ զոր աչքն հազիւ կարող է նշմարել, իսկ միտքը գրեթէ չէ կարող ըմբռնել: Բայց այդ 382 քառորդ երկվայրկեանից իւրաքանչիւրին մէջ այն սքանչելի կենդանին ըրաւ տասնեակեց եւ երեք տասներորդ ոտք ոտտիւն: Ահա հիանալի արդիւնք խնամոտ անասնաբուծութեան որ ի հանդէս կու գայ ամերիկեան ձիւնթացից այս երկվայրկեան վրայ:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՏՕՆԱՍՄԲՈՒԹԻՒՆ ԾՆԵՂԵԱՆ ՅՈՒՍԵՐԸ

Յունիլ. 4/16ի՝ երկվայրկեան նահիկեան Մարտիրոս էֆ. ընտանեկան յարկի ներքեւ, նորա զաւակաց տարեդարձից հանդէսն կատարելու բերկրառիթ պարագայի տակ, սիրտս ի տրոփ կը սպասէլ առաւօտեան արշալոյսն ողջունելու, զի յաջորդ օրն պիտի լինէր մին ամենազուարճալի աւուրց իմ կենաց: Արդարեւ այնպէս իսկ եղաւ: Հայք, իրենց գովելի սովորութեան համեմատ, այս տարի եւս ուղեցին հայրենակցաց հետ մէկտեղ տօնել Ծննդեան նուիրական տօնախմբութիւնն, ի դարմացումն բնիկ Ամերիկացոց: Եթէ կար բան մը որ մեր բերկրապատար ուրախութեան անամպ երկնից վրայ թաթի նման ամպ մը կրնար կազմել՝ այն էր թէ հայրենեաց մէջ երկուշաբթի օրն պիտի տօնուէր իբրեւ Ծնունդ, իսկ մենք ըստ բերման պարագայից կիւրակին տօնել պարտաւորած էինք: Սակայն այս փոքրիկ ամպն ալ անհետացաւ, երբ Արթ. Պատ. Հ. Ս. Անդրէասեան հաստատեց թէ արեւելեան եւ արեւմտեան կիսագնդոց եօթն ժամու տարբերութիւնն ի նկատ առնլով արա կիրակի երեկոյեան ժամը վեցը (Բ. Ե.) հայրենեաց կէս դիշեր մէկ ժամ անցնելուն ժամանակն էր, եւ որովհետեւ հայրենեաց նախնի սովորութիւնն է այդ դիշեր ճիշդ այս ժամուն եկեղեցի երթալ, ուրեմն ի նմին ժամու մէկտեղ պիտի կատարէինք սոյն սրբազան տօն:

Այն անթերի էր մեր ուրախութիւնն, զի պանդուխտն, իւր սրտի խորը գրկած իւր սիրելւոյն քաղցրիկ յիշատակն, ինք իւր անկիւնէն եւ սիրելին հայրենեաց անկիւնէն ի նմին ժամու գոհութեան, չնորհալիութեան եւ փառաբանութեան ձայն կը բարձրացնէին ի մի կէտ, յաթոռն Աստուծոյ։ Աստ մի խօսք պանդխտին եւ նորա սիրելւոյն։ Կ'ուզէ՞ք ձեր կարօտը յագեցնել։ Իրարու հետ աղօթքի ժամադրութիւն ընէք, եւ փորձառութիւնն կ'ուսուցանէ թէ գոհացողի կերպիւ պիտի յաղենայ ձեր կարօտը։ Երբեք պանդխտութեան խոցոտիչ նետերն չեն թափանցեր իմ սրտի երբ կը մտածեմ, թէ ամէն վայրկեան իմ եւ իմ սիրելւոյն ձայնն միասին Աստուծոյ աթոռին առջեւ են, երբ կը մտածեմ թէ Հօրս ամենալուր աղանջներն ամէն վայրկեան կը լսեն ինձ եւ անոր։

Յունի. 3/17 ժամ 2ին (Ը. Ե.), ցերեկ ատեն, Հայեր ժողովեցան Պատ. Անդրէասեանի ժողովատեղին, ուր լսեցին Արթ. հովուին նոր տարւոյ քարոզութիւնն, որ կը պարունակէր անցեւոր յիշատակութիւններ եւ ներկայն ուղղելու հրահանգ։ Հաստատափայլ Տիկին Ե. Թ. Սէրիճանեանի ծարտար դաշնակահարութիւնն եւ Տիկին Ե. Ա. Անդրէասեանի մոգիչ ձայնն գոհուեցանութեան ձայներ խրեցին ժողովրդեան սրտէն ու բերնէն։ Նոյն աւուր երեկոյին, ի ժամ 3½, 350 Հայք եւ 30 Ամերիկացիք համախմբեցան Երիտասարդաց Քրիստոնէական Ընկերակցութեան ժողովարանն, զոր ժողովական ազգայինը վարձած են իրենց ժողովոյ համար։ Գեղեցիկ լուսավառութիւնն, հինգ տեսակ նուագաժողաց ներդաշնակ նուագներն, ընդ առաջնորդութեամբ Նահիկեան էֆ.ի, գոգգես զիւթեցին հանդիսականներն եւ պատրաստեցին նոցա սրտերն լսել Պատ. Անդրէասեանի Ծննդեան ընտիր քարոզն։ Պատ. Մ. Հ. Հիշքոք կարդաց Սուրբ Գիրքէն։ Պատ. Հ. Կ. Բարակեան արտասուալից աղօթեց եւ Պատ. Անդրէասեան քարոզեց նիւթ ունենալով Աստուծոյ Ծննդեան։ Միջոցին նմանողութեամբ նկարագրեց նա Եդեմն, անկուսն մարդկութեան, ջրհեղեղն եւ խոտալուծումն ու ծնունդն Տեառն մերոյ Գառնին։ Նկարագրեց Յիսուսի յատկութիւններն եւ կապակցեց զայնս մարդուն յատկութեանց։ Ի վերջ բանի հրաւիրեց ժողովրդեան ունի երկնային արքայականութեան։ Օրիորդ Եղեղեանի, Նահիկեան եւ Ծերոնեան էֆ.ներու փառաբանութեան երգով եւ Պատ. Հիշքոքի առաքելական աղօթիւք ժողովն վերջացաւ։

Աստ պարտ անձին կը զգամ հրապարակաւ յայտնել մեր ազգայնոց չնորհակալութիւնն առ Պատուելիս Անդրէասեան եւ Բարակեան, առ համատարալ ամերիկացի երգիչ օրիորդս, որք ոչ միայն այս անգամ այլ միշտ իրենց գեղեցիկ երգեցողութեամբն շքեղացուցեր են մեր ժողովներն, ընդ միշտ երախտապարտ կացուցանելով զմեզ, եւ առ մեծարոյ նուագաժող տեսարս։

Ձեռաց ջերմ սեղմումներ, Ծննդեան արտագին չնորհաւորութիւններ եւ եղբայրական սիրոյ փոխադարձ արտայայտութիւններ ամէն Հայու սրտէն հառաչ մը, աչքէն ուրախութեան արթնոսրի շիթ մը եւ երեսէն ժպիտ մը կը կորզէին։ Մենք մեզմէ ելած, իբրեւ թէ հայրենեաց զրկին մէջ լինէինք, բերկրանաց տպաւորութեան տակ մեկնեցանք ժողովարանէն։ Քաղցր է

մեզ յուսալ թէ մեր պանդուխտ ազգայինք ոչ միայն այս առթիւ այլ եւ միշտ այսչափ բազմութեամբ պիտի շրջապատեն Գառնին աթոռն բազմազան օրհնութիւններ վայելելու Անկէ։

Այնիւ ընթերցող, աղօթքիդ նիւթ մը եւս տալու համար յօդուածագիրն կը ճգնի իւր տկար գրչաւ ի հրապարակ հանել սոյն հանդիսի կիսկատար նկարագրութիւնն։ Աղօթէ որ այս մեր պանդուխտ ազգայինք այս օտար երկրի մէջ փորձութենէ պաշտպանուին Գառնի թեւոց հովանաւորութեան տակ։

Ուսթըր, Ամերիկա Ս. Յ. Յով. ԶԱՆԵՍՅԱՆ 8/20 յունի. 1892 Խարթըր

ՄԱՅԱՑՈՒ ԿԱՄ ՄԱՅԱՐԵՐ ՄԵՂԷ

Ամէն անիրաւութիւն մեղք է, եւ են մեղք որ մահու չափ են։ Անիրաւութեան մեղքեր մահու չափ մեղք չեն, եւ մահացու մեղքեր անիրաւութեան մեղքեր չեն։ Ուստի մահացու մեղքի մէջ զորոք անձ մի ո'չ ինք յոյս եւ հաւատք ունի անկէ ազատուելու եւ ո'չ կ'ակնկալէ որ եղբարք իրեն համար օգնութեան ձեռք կարկառեն խրատելով, յանդիմանելով կամ աղօթելով։ Սուրբ Գրոց մէջ քանի մը տեղեր յիշուած են այդ կարգի մեղաւորներ։ Ասոնք չհաւատալով Խօսքէն կը դալթակղին։ Ասոնք համար ճշմարտութեան ճամբան կը հայհոյուին։ Ասոնք արատ եւ բիծ են Աւետարանի սրբութեան։ Ասոնք ինքնահաւան եւ յանդուգն են, վասն որոյ Աստուծոյ ծառաներ չեն համարձակիր աղոնց մերձենալ խրատելու կամ ազատելու համար։ Ասոնք իրենց չգիտցած բաներուն դէմ հայհոյութիւն կ'ընեն։ Ասոնք մեղքէն զաղաքիւր։ Ազահութեան սովորած սիրտ ունին, եւ անիրաւութեան վարձք կը սիրեն։ Ասոնք ջուր չունեցող աղբիւրներ են, եւ փոթորիկէ քշուած մէգեր։ Ասոնք մեղաւորաց աղատութիւն կը խոստանան, եւ իրենք ապականութեան ծառաներ են։ Ասոնք իրենց անկումէն առաջ երկնաւոր պարգեւին համը առին, Հոգւոյն Սրբոյ հաղորդ եղան, եւ թէ՛ Աստուծոյ բարի Խօսքին եւ թէ՛ գալու աշխարհին զօրութեանց համն առին։ Բայց ամէն հոգեւոր վայելումներ եւ օրհնութիւններ մերժեցին, իրենց հաստատութենէն ինկան, եւ ոչ միայն ինկան, այլ զմոռին Աստուծոյ, զոր առեն մը իրենց կեանքով եւ վարքով կը փառաւորէին, այժմ իրենց անձին խաչը կը հանեն եւ կը խայտառակեն առաւել անողորմ կերպով քան աստուածամարտ Հրեայք որ ծաղր ընելով խաչեցին մեր Փրկիչը։ Այս վերջինք չգիտնալով գործեցին, ուստի Յիսուս աղօթեց անոնց համար եւ ըսաւ, «Ոչ գիտեն զինչ գործեն»։ Բայց մահացու մեղաց անձնատուր եղող անձինք գիտեն թէ ինչ կ'ընեն, գիտեն նաեւ թէ իրենց ամբարիշտ կեանքով զով կ'անարգեն եւ զով կը տըրտմեցունեն, այդ պատճառաւ Քրիստոսի հաւատացեալ եղբայր մը չկրնար հաւատալ թէ իւր ջանքով պիտի յաջողի կանգնեցնել այն տեսակ ինկած անձ մը։

Աստուծոյ եկեղեցւոյ եւ Անոր պաշտօնէից սուգն եւ տրտմութիւնը այս տեսակ մեղքի մէջ կործանողին համար խիստ չափ է, վասն զի այլ եւս յաւիտեան կան կործանում է այս կործանումն։ Սրբ մինչեւ որ Աստուծոյ յատուկ ձայն եւ հրաման չի գայ Աստուծոյ ծառաներուն, ինչպէս եկաւ Անանիայի որ չէր համար

ձակեր Պողոսին երեւնալ, անոնք չեն համարձակիր այս տեսակ մեղաւորին մերձենալ։ Ինչ միջոց որ Քրիստոսի ծառաներ գիտեն եւ կը գործածեն անկեալ եղբոր մը օգնելու, այն բոլոր միջոցները մահացու մեղք կործանեալ անձն գիտէ։ Գիտէ, եւ սակայն կը քամահրէ Աստուծոյ ժողովուրդն։ Կը չարախօսէ, կը բամբասէ, կը դատէ եւ կը դատապարտէ զանոնք, ուստի ի նոցանէ ոչ ոք կը համարձակի կարեկցութեան ձեռք երկնցնել առ այն։ Եկեղեցին սոսկմամբ եւ զարհուրմամբ կը նայի անոր վրայ, եւ բոլոր քրիստոնեայ եղբարք զիրար գրկելով իրարու վրայ կը հսկեն եւ անով ու զորով Աստուծոյ ներկայութիւնը կը հայցեն իրարու վրայ, զի մի երբեք իրենց թիւէն մէկը կործանի այն կործանմամբ։ Եթէ ոմանք իրենց հոգեւոր գիրքէն մեղաց մէջ ինկան անկանգնելի կերպիւ, վախ չկայ որ ես եւս նոյն կերպով զրկուիմ այս հոգեւոր արտօնութիւններէն։ Հոգեւոր պաշտօնեայք աւանայն լրջմտութեամբ եւ արթնութեամբ կը հսկեն եւ կը դիտեն որ կորստեան մատնուող անձանց մեղք բորոտութեան ախտի պէս չմնայ ժողովրդեան կամ ո եւ իցէ գերազաստանի մէջ, եւ ոչ եւս նոցա կործանումն դալթակցութիւն պատճառէ անոնց որ տկար են եկեղեցւոյ մէջ, եւ որք այնչափ փորձառական գիտութիւն չունենալով քրիստոնեայ կեանքին վերայ տկարութեամբ կ'ընկղմին եւ կ'երթան ամբարշտաց ետեւէն։ Մանաւանդ մանաւանդ եթէ կործանողները ազգեցիկ անձինք էին եկեղեցւոյ մէջ, նոցա հեռանալն Աստուծոյ վախէն թերահաւատութիւն եւ կասկածանք կը դնէ տկարաց մտքերուն մէջ։ Նորաքոչքով տունկեր չեն կարող զիմանալ երբ հաստարմատ եւ բարձրաբերձ ծառեր անոնց վերայ շրջուելով զետին կ'իյնան։ անոնցմէ, եթէ ոչ շատ, ընդհանրապէս մէկ քանի բարակ տունկեր եւս կ'ոտրելով գետինը կը փռեն։ Ինչ որ ինկաւ ինկաւ։ Եկեղեցին սուգով եւ հսկումով արթուն կը մնայ եւ կը պահէ որպէս զի ուրիշներ չգնեն իրենց ոտքերը այն կորստեան ճամբուն մէջ, եւ որպէս զի աղօթեն որ չմտնեն այն անել եւ անձաղտարելի փորձութեան մէջ։

Հաւատաւոր Ս. Գ.

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ Բ.

Հին ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ ԿԱՄ ԵՐԱԺՇԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Տարակոյս չկայ թէ Հրեայք եւս արդի գերմանական ազգին նման սիրահար էին երաժշտութեան, եթէ ոչ հարեւա դէթ նմանելու յատկութիւնն ու ձիրքն ունենալով, եւ ուստի Հին Կտակարանն, որ նոցա ազգային գրականութիւնն ու կեանքը կու տայ մեզ, կը պատմէ եւս թէ քանի մեծ տեղ բռնած էր այս գեղարուեստն իւրեանց կրօնական պաշտամանց, պատերազմի եւ ընկերական կենաց մէջ։ Դրացի հին աղբեր, որպէս Բաբելոնիք եւ Եգիպտացիք, բաղդատաբար պատմական ճոխագոյն աղբիւրներ կը ներկայեն մեզ, սակայն մեր գիտութիւնն նկատմամբ երաշխական ներքին կեանքի յիշաւի յոյժ անձուկ է երկու պատճառաւ։ Նախ, զի Հին Կտակարանն է միայն Հրէից արժանահաս պատմութիւնն եւ ամէն բան։ Նոքա ընդարձակ գրականութիւն չունեցան։ Երկրորդ, զի ազգային յիշատակարանը կը պակսին։ Չմոռնանք թէ Երուսաղէմ Ա7

անդամ սլաշարման ենթարկեցաւ, եւ յաղթականք կարծես մասնաւոր հաճոյք մը կը գգային աւերելէ եւ աւրշտկելէ Հրէից ազգային ամէն յիշատակարանները: Որպէս զի համառօտ բայց ըստ կարելւոյն որոշ դադարի մը ստանանք այս ազգի երաժշտութեան վրայ, ջանամք սա հետեւեալ երկու զխաւոր եւ բնական բաժանման ենթարկել Հին կտակարանի երաժշտութիւնը. Ա. Ձայնական, Բ. Գործիական երաժշտութիւն:

Ա. Ձայնական երաժշտութիւն. — Ի հարկէ ներկայ խաղերը կամ ձայնագրութիւններն ակնկալելու չենք այս հին ազգէն եւ ժամանակէն: Երգել չէ այլ ինչ բայց միայն խօսել, անշուշտ քիչ մը աւելի զեղեցիկ եւ շնորհալի ձեւով: Երգիչն կամ բանաստեղծը, մարդարէն կամ քահանան, ի հնունդ երբ իւր նախահօր մեծագործութիւններն կամ տիեզերաց անտեսանելի Արարչին մեծութիւնն կ'երգէր, բնականաբար ձայնի ելեւէջ մը կու տար իւր ընթերցման, զայն աւելի ազդու եւ զեղեցիկ ընելու համար (Տես Մովսիսի եւ Մարիամու երգն, Եւ. ԺԵ.). հետեւապէս իւր ձայնական երաժշտութիւնն էր նախ վսեմ մենաձայնութիւն (monotone) մը, ապա՝ երբեմնակի ատորձանի փոփոխութիւն կամ ձայնի ելեւէջ, եւ հոսակ ուրեմն յաւելեալ ձայնական դարձեր: Ձատնը արտայայտելու համար մասնաւոր նշաններ եւ չեշտեր գործածեցին Հրեայք եւ բոլոր հին ազգեր. Յոյք, Հայք եւ Հռոմայեցիք: Արեւելեան Եկեղեցւոյ երաժշտն, Սուրբ Յովհաննէս Դամասկացի, եւ նոյնպէս Արեւմտեան Եկեղեցւոյ երաժշտն, Գրիգորիոս Մեծ, այսօրինակ չեշտեր եւ մի քիչ դարգացեալ նշաններ յօրինեցին որք ձայնի շարժումն կամ ատորձանը կը ցոլցնէին: Մեր Լուսաւորչական Եկեղեցւոյ երգերն, զոր օրինակ, Շնորհաւոյն շարականք, որ շատերուս ծանօթ են, դադարի մը կու տան հասկնալու թէ ո՞րպիսի չեշտեր, ո՞ւր եւ ի՞նչպէս կը գործածուէին եւ ի՞նչ էր երաժշտութիւնն իւր դարգացեալ վիճակին մէջ ի հնունդ: Երբայց երեք կարգի եղանակ (melody) յարմարեցան էին Հին կտակարանի զանազան գրքերուն, ըստ նոցա պարունակութեան: Եղանակ մը՝ Հնգամատեանն կարդալու, ուրիշ մը՝ մարգարէից գրքերը կարդալու, եւ մի այլ եղանակ՝ Սաղմոսաց, Առակաց եւ Յօբայ գրքերը կարդալու: Եւ ինչպէս ըսի, այս եղանակ ըսուածն կը ցոլցուէր չեշտերով, որք կը գրուէին մերթ բառին վրայ, մերթ տակը, երբեմն բառին վերջին կամ վերջնութեւր գրին վրայ, ըստ այնմ անոր երաժշտական արժէքն փոփոխելով: Այս չեշտերն 25ի չափ են, որոց մի քանի կարեւորներն են, խէշ, չարէ, ժըր, ալլա, ֆիւ, կէշ, ֆէշ, մեծ ֆալէ: Փոքր ինչ փորձառութեամբ կ'ըսեմ թէ երբ այս երաժշտական խաղերուն համեմատ կարգացած եւ երբայական բնագիրն, մասնաւորապէս Սաղմոսները, յիշաւ յոյժ հաճելի, երաժշտական ազդու տպաւորութիւն մը ընդունած եւ թէ Զերաշտակութեան (harmony), բառին լիութիւն նշանակութեամբ, անծանօթ էր Երբայեցւոյ եւ բոլոր հին ազգաց՝ շատ որոշ է, բայց յոյժ հաւանօրէն կրնայ ըսուիլ թէ նոքա ունէին ամբողջ եւ կիսաձայն խաղերէ բաղկացեալ «ալլայի» մօտ բան մը, որ մեր արդի «ալլային» Ա. Բ. Դ. Ե. եւ Զ. ձայններուն կը համապատասխանէր: Այս հնգալլայի «ալլան» շատ որոշ կրնայ ըսել

ընթերցողն եթէ Հրէից սինակոկաներէն մին այցելէ: Գիտենք թէ Դաւիթ երաժշտ մը լինելով՝ երգչաց մեծ խումբ մը, 4,000 արու եւ էգ երգիչ եւ նուագահար, կը գործածէր պաշտաման տան, զայնս խմբոյ բաժնեկալ եւ ապա «գլխաւոր երաժշտին» առաջնորդութեան յանձնելով: Սողոմոնեան տաճար մը անշուշտ պակաս չէր կրնար մնալ այս մասին: Սողոմոն ինքն հազար եւ հինգ երգ շարադրեց, եւ տաճարին բոլոր վափուկ գործոց եւ գործեաց համար օտարազգի վարպետներ գործածեց: «Եւ թագաւորը ալմուկ փայտէն յենարաններ չինեց՝ Տէրջը տանը ու թագաւորական տանը համար, եւ քնարներ ու տաւիղներ՝ երգեցողներուն համար:» Կ'ըսուի թէ տաճարին նաւակատեաց տանն Սողոմոն 50,000 երգիչ եւ նուագահար գործածեց: Երեւակայեցէք արդիւնքը: Դիցուք թէ մեզմէ մին հոն լինէր, եօթն հրաշալեաց մին եղող սողոմոնեան տաճարին մէջ, ուր Եհովան Իւր ահաւոր ներկայութեամբ կը զիջանէր սրբացնելու տաճարը եւ զոր ինչ ի տաճարին, հոն ուր սրբազան հոգին երգեցող խմբին շրթանց եւ քնարահարաց ձարտար մատանց դաշելով փառաբանութիւններ կ'արտադրէր, այո՛, ճշմարիտ եւ խոհարար յարգանաց եւ սուրբ ուրախութեանց ալիքներ, որք անուշահոտ խնկին ուրբապտոյտ մուկին ընդխառնեալ վեր կը բարձրանային դէպ ի գահն Եհովային, քանի սուրբ ահ եւ վսեմութիւն պիտի զգար այդ բարեբաւտիկ անձը:

Բ. Գործիական երաժշտութիւն. — Հին կտակարանի մէջ յիշուած բոլոր երաժշտական գործիւններն յարմարութեամբ կրնանք հետեւեալ երեք խմբոց բաժնել, ինչպէս արդի եւրոպական գործիւնները պիտի բաժնէինք. 1. Թելով յինուած գործիւններ, որք էին քնար, տաւիղ, ջութակ, կիթառ. 2. Փշելու գործիւններ, որք էին սրինգ, «կալ» (մի քանի սրինգ իրարու կցուած), տիկ, փող, շեփոր. 3. Ձարնուելով ձայն տուող գործիւններ, որք էին ծնծղայ, զանգակ, դափ, թմբուկ, ժամանակի եւ տեղեւոյ անձկութիւնն կ'արգելու մեզ ըստ կարելւոյն մանրամասն նկարագիր մը տալէ այս երեք կարգի երաժշտական գործեաց իւրաքանչիւրին կազմութեան, ծագման եւ գործածութեան նկատմամբ, եւ սակայն յոյժ համառօտ ակնարկ մը ձգելով շատանամք:

Գործ (Եբր., Գոր.) առ հասարակ փայտանէն փոքրիկ գործի մ'էր 8-9 թելով, զոր երաժշտն մերթ ուսին վերայ եւ մերթ բաղկին տակ առնուի կը դարնէր: Յաճախ յիշուած է ի Սուրբ Գիրս (Ծննդ. Դ. 24): Տաւիղ (Եբր., Դէյլ) քնարէն մեծկակ բայց կրելի գործի մ'էր, զոր յաճախ յիշուած կը տեսնուի (Ս. Մնաց. ԻԵ. 4): Ձաւիկ եւ Կալ (Դան. Դ. 5, 7, 10, 15) հաւանօրէն բաբելական գործիք էին եւ ոչ երբայական: Սրինգ (Եբր., Խալ) եւ «կալ» (որ նոյնպէս սրինգ թարգմանուած է) փշելու գործիւններ էին եւ յաճախ յիշուած են ի Սուրբ Գիրս (Ծննդ. Դ. 24, Ա. Թագ. Ժ. 5): Թմբուկ պարի հետ յաճախ յիշուած է (Եւ. ԺԵ. 20): Ծնծղայ միայն կրօնական արարողութեանց համար գործածուած է ի Սուրբ Գիրս (Ա. Մնաց. ԺԵ. 16): Հարկ է մեզ միշտ առաջի աչաց ունենալ սա իրողութիւնն թէ Հրեայք Ասորեստանցւոյ, Եղիպտացւոյ եւ այլ ազգաց երաժշտութիւնէն եւս ազդեցութիւն կրեցին: Թերեւս այս վերոյիշեալ գործիւններէն մեծ մասը Փարսական եւ Նա-

բուգոգոնոսորայ երկրէն բերին, զի այս օտարազգիք աւելի նրբամիտ եւ հանճարեղ էին քան զԵբրայեցիս, եւ Հրեայք տարիներ ծառայեցին ասոնց:

Ձեմ գիտեր թէ լաւագոյն պիտի լինի՝ բոլորովին լուսթիւն պահել այլեւայլ Սաղմոսներու վերեւ դրուած «Կրօնական» նկատմամբ. այն Սաղմոսաց՝ որ մինչ ցարդ դադրած չեն հոգեշունչ կցուրդներու (chant) առատ նիւթ մատակարարելէ: Թէեւ շատ ջանացած եմ որոշ դադարի մը առնուի թէ սոքա ի՞նչ էին, սակայն նիւթն բնաւ պարզուած չէ: Կարծիքներ շատ են, բայց Կրօնական միայն Ընդհանրապէս կրնայ ըսուիլ թէ ասոնցմէ ոմանք, զոր օրինակ, Աւսօն, Մահալ, Շաշնի, Կիթիլ, Շիկայն, երաժշտական գործիւններ էին կիթառի, քնարի կամ շուշանաձեւ ծնծղայի նման: Ոմանք, որպէս, Մալապի, Նիւօն, բարձր կամ իզական ձայն եւ ցած կամ արական ձայն կը նշանակեն, այն է, Մալապի եւ Պալապի: Ոմանք բանաստեղծութեան կամ երգին առաջին տողին առաջին բառերն են: Իսկ նկատմամբ բաղմիցս գործածուած Սաղմոսին (73 անգամ Սաղմոսաց մէջ եւ երկցս Ամբակումայ մարգարէութեան մէջ), կարծիքներ շատ են: Ոմանք կը կարծեն թէ այդ բառ կը նշանակէ Զաւահար, այլք՝ Կրօն (D. C. = սկիզբէն), այլք՝ համարին Էրեւ, այլք՝ ձայնն զօրացնել (H. = ֆորթիսիֆիկացի), այլք՝ մարմինը խոհարհեցնել, եւ այլն: Ամենէն հաւանական կարծիքներն առաջինը եւ չորրորդն են: Մեր գալորցին Փրոֆէսորը կը կարծէ թէ այդ բառ կը նշանակէ ձայնը զօրացնել, սակայն ամէն պարագայներն ի նկատ առնելով եւ այլ մեծամեծ հեղինակաց (գլխաւորապէս զԵրմիայի) կարծիքներն ալ յարգելով, կը յանգնիմ ըսել թէ շատ հաւանօրէն կը նշանակէ Զաւահար: Ձի առ հասարակ Սաղմոսաց համարէն վերջը գործածուած կը գտնեմ եւ յարմարապէս կը խորհիմ թէ հեղինակն այսու ի մտի ունէր եթէ ոչ ամբողջ խմբին, զէթ երգեցողաց ձայնին հանգիստ տալ: Մինչդեռ ձայնը զօրացնելու նշանը եղանակի մը մէջտեղերը գնել սովորութիւն է եւ ոչ թէ վերջը:

Հարթֆորտ, Ամերիկա 8. 8. ՍԱՐԳՍԻԱՆԻԱՆ
1 փետր. 1892

ԱԶԴԵՐ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐՈՅ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

ՀԱՅՈՐ Բ.

Գործ. — Բ կոր.

Նոր կտակարանի մեկնութեան սոյն երկրորդ հատորն եւս ի լոյս ընծայուած է եւ կը վաճառի ի Գրատան Ամերիկացի խանի: Լաթակաղմին գինն է 18 դահ., կաշեկաղմինը՝ 20: Սոյն նոր հրատարակութեամբ կ'ամբողջանայ Նոր կտակարանի մեկնութիւնը, վասն զի առաջին եւ երրորդ հատորը հրատարակուած էին արդէն, որք եւս կրնան ստացուիլ յիշեալ գրատունէն: Այս վերջնոց լաթակաղմին գինն է 25 դահ., կաշեկաղմինը՝ 28: Երեք հատորներն ի միասին գնել ուզողներէն լաթակաղմին համար 60 եւ կաշեկաղմին համար 70 դահ. միայն պիտի պահանջուի: Գաւառեանկ բարեկամք կրնան երեք հատորներն ի միասին ստանալ, լաթակաղմին համար 65 եւ կաշեկաղմին համար 75 դահ. զրկելով առ Մր. Ո. Ո. Փիթ, Ամերիկացի խան, Կ. պոլիս:

Կ. պոլսոյ Երիտ. Բրիտ. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, ժամը 8 յին ըստ Թուրքաց, Պայպըլ Հառուսի մատրան մէջ:

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Փետր. 8 ըստ Յուն., և փետր. 20 ըստ Լատ., 1892

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փետր. 9ին թագուհւոյն դահաճառով բացուեցաւ բրիտանական խորհրդարանի նստաշրջանը, որ անտարակոյս այժմուս խորհրդարանին վերջին նստաշրջանը պիտի լինի: Ըստ սովորութեան՝ Երեսփոխանական Ժողովոյ անդամք Լորտերուն Ժողովոյ արան հրաւիրուեցան դահաճառին ընթերցումը լսելու համար: Թագուհին իւր ճառին մէջ Քլարէնսի դուքսին մահը եւ Անգլիոյ եւ ուրիշ երկրաց միջեւ եղած բարեկամական յարաբերութիւնները յիշելէ ետքը կը յաւելուր. «Հաւատարիմ դաշնակից մը կորուսի յանձին Եգիպտոսի խտրվին, որոյ կառավարութիւնը քանի մը տարեաց կարճ միջոցին մէջ մեծապէս նպաստեց երկրին բարօրութիւնը եւ խաղաղութիւնը վերահաստատելու: Կատարեւապէս վստահ եմ թէ նոյն ճարտար քաղաքականութեան պիտի հետեւի վախճանեալ խտրվին որդին, որ նախկին ֆէրձաներու համաձայն իւր հօր յաջորդ անուանուած է Վեն. Սուլթանի կողմէ:» Գահաճառին մէջ յիշուած կարեւորագոյն օրինադիժք անոնք են որովք կ'առաջարկուի տեղային ինքնօրինութիւն մը տալ Իռլանտայի, նախապիթական դատարարականութեան օգուտները ծաւալել նոյն երկրին մէջ եւ փոքր հողատեարց թիւն աւելցունել ամբողջ անգլիական թագաւորութեան մէջ: Տեղային ինքնօրինութեան օրինագիծն անշուշտ դատ խորհրդարան չչնորհեր Իռլանտայի, վասն զի այժմուս կառավարութիւնն հակառակ է այդմ, այլ կ'առաջարկէ Իռլանտայի գաւառաց տալ իրենց տեղական գործերը կարգադրելու արտօնութիւն մը զոր Անգլիոյ գաւառք ունին արգէն: Գահաճառին իրեւ պատասխան արուելիք ուղերձին վիճաբանութեանց միջոցին Լորտ Սալզբորի Լորտերուն Ժողովոյ մէջ եւ Մը. Չէմպլըրէյն Երեսփոխանական Ժողովոյ մէջ յայտարարեցին թէ կառավարութիւնը որոշած էր չթողուլ ղեկավարու մինչեւ որ այդ երկրի ղեկը չլինէր արտաքին կամ ներքին վտանգներէ:

— Ի Նիւ Եորք վեցյարկեան պանդոկ մը այրեցաւ եւ բաւական անձինք զոհ դացին սոյն աղէտին: Հրդեհն սկսաւ առաւօտուն կանուխ, երբ պանդոկին մէջ օթեւանող մարդիկը դեռ անկողին կը գտնուէին, եւ մեծ արագութեամբ ծաւալեցաւ: Մինչեւ հետեւեալ օրը 12 դիակներ եւ 24 վիրաւորեալք գտնուած էին: Իսկ 69 անձինք անյայտ եղած էին, որոց մեծ մասը երկրիւղ կար թէ մեռած էին:

Պուրքէշի Բանալ թերթը կը գրէ թէ Պուրքէշէ ի Պրայա գացող զիշերային կառավարին մէջ հրդեհ մը կը ծագի, յորում կառքերէն մին հրոյ ճարակ կը լինի եւ աւոր մէջ գտնուողներէն 18 անձինք բոցերուն զոհ կ'երթան:

— Միւսօրայի խօսելով այն նախանձաւորութեան վրայ զոր Գերմանիոյ կայսրը կը ցուցնէ բրուսիական խորհրդարանին նկատողութեան տակ եղած Կրթական Օրինագիծին նկատմամբ՝ կը գրէ. «Վիլհէլմ կայսր կը կարծէ թէ կրօնական կրթութիւն չտուող դատարարականութիւնը յոռեղոյն չարքին է որում ազդ մը կրնայ նշաւակ լինել: Այնպիսիական կրթութիւնն, ա-

ռանց կրօնային դատարարականութեան, Նորին Վեհափառութեան դադարաւ հասարակութեան մը անէծք է քան օրհնութիւն: Այս այնպիսի եզրակացութիւն մ'է որում եկած են բազմաթիւ խորախորհուրդ մարդիկ, որոց երբեք չկրնար վերագրուիլ մոլեռանդութիւն կամ նախապաշարում, եւ միայն անկողմնակալ չեղող անձինք կրնան ուրանալ թէ այժմուս ընկերութեան ամենէն աւելի սպասնացող վտանգներէն ոմանք արդիւնք են կրօնական բնագոյի եւ կրօնական հաւատոյ հետդիտեալ եւ շարունակ տկարանալուն:»

— Նախքան վիճարկել խմբագրի կ'ըսէ թէ այնչափ հակասական տեղեկութիւնք կան ի Սը. Փեթրըպոլըկ սովահար նահանգաց նկատմամբ որ խմբագրի մը համար անկարելի է ղեկնալ թէ ո'րն է ճշմարիտը: Յիշեալ խմբագրին այս պատճառով մօտոյ պիտի ուղեւորի ի Ռիպլան, եւ տարակոյս չկայ թէ իւր տեղեկագրութիւնք շատ հետաքրքրութեամբ պիտի կարդացուին: Սիւսթայի թղթակիցը գացած է ի Սարաթոֆ, որ ամենէն թշուառ նահանգներէն մին կը համարուէր, եւ զարմացած է տեսնելով ժողովրդեան բաւական միւլթարական վիճակը: Յիշեալ թղթակիցը կ'ըսէ թէ միայն կառավարութեան բաշխած ուսուստը բաւական չէ, եւ սակայն քիւղացիք կրնան քիչ մը ստակ շահելով աւելի կերակուր դնել, եւ թոյլտուութիւն ունին վառելու համար փայտ կտրել պետական անտառներէն: Ի Սամարա Ժանտատենդի համաճարակ մը արագ կը ծաւալի:

— Սերպիոյ Աքուիլինային մէջ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը խնդիր յարոյց ի մասին այն կառավարական տնօրինութեան որով Նաթալի թագուհին արտաքսուած էր երկրէն, սակայն երեք աւուր վիճաբանութիւնէ ետքը ժողովը 21ի դէմ 70 քուէիւք հաւանութիւն տուաւ կառավարութեան այդ տնօրինութեան: Կ'ըսուի թէ Նաթալի թագուհի առ այժմ չուզեր վերադառնալ ի Սերպիա, վախճալով որ եթէ ինք երթայ հոն Միլան թագաւոր եւս պիտի գայ: Ուստի լաւագոյն կը համարի երկու տարի եւս սպասել մինչեւ որ իւր որդին չափահասութեան տարիքը մտնէ, եւ կը յուսայ թէ յայնժամ պատուով պիտի ընդունուի ի Սերպիա: Փրանսական Թաւ լրագիրը կը նկարագրէ Միլան թագաւորին Փարիզի մէջ մէկուն հետ ունեցած տեսակցութիւնը: Նախորդ թագաւորն ըսած է թէ որոշած է իւր բոլոր իրաւունքներէն հրաժարիլ ի նպաստ իւր որդւոյն, վասն զի այդ էր միակ միջոցը Նաթալի թագուհին Սերպիայէ դուրս պահելու: Միլան յարած է թէ իւրեւ սերպ հպատակ ունեցած իւր բոլոր արտօնութիւններէն հրաժարած է, սակայն ցարդ ուրիշ երկրի մը հպատակութիւնը չէ ընդունած: Աքուիլինայի նախագահ Մ. Քաթիլ, Թագուհւոյն արտաքսման խնդրոյն մէջ կառավարութեան հակառակ քուէ տուած ըլլալով, հրաժարական տուաւ Նախարարապետ Մ. Փաշիչ ըսաւ թէ կառավարութիւնը եւ խնամակալութիւնը որոշած էին թոյլ չտալ որ պատանի թագաւորին ծնողաց ու եւ մին ոտք կ'օխէր Սերպիոյ հողին վրայ նորա անչափահասութեան միջոցին: Սօֆիայի պուլկարական Սիւսթայ լրագիրը նամակ մը հրատարակած է Մ. Փաշիչի նկատմամբ յորում սա կ'ամբաստանուի թէ սերպեւպուլկար պատերազմին ժամանակ պուլկար կառավարութեան ա-

ռաջարկած էր ծառայել պուլկար բանակին մէջ: Մ. Փաշիչ կը հերքէ այս ամբաստանութիւնը, սակայն ընդդիմադիր կուսակցութեան պատկանող սերպ լրագիրը կը ջանան յիշեալ նամակը դործածել իրեւ միջոց Մ. Փաշիչի վարկը կոտրելու:

— Միացեալ Նահանգաց Արտաքին գործոց նախարար Մը. Պլէյն նամակ մը գրելով Հանրապետական Ազգային Մասնախմբին ըսած է, «Նախագահական ընտրելի չեմ լինիր, եւ անուստ պէտք չէ երթայ Հանրապետականաց Ընդհանուր Ժողովոյ առջեւ ընտրելեաց ցուցակին մէջ դրուելու համար:» Մը. Պլէյն թերեւս իւր կուսակցութեան ամենէն ժողովրդական անձն է, սակայն բազումք առաւել ապահով ընտրելի կը համարին զՄը. Հարիսըն, ներկայ նախագահը, եւ բազում պահպանողական մարդիկ որք պատրաստ են քուէ տալ ի նպաստ այս վերջնոյն պիտի չուզէին իրենց քուէները տալ Արտաքին գործոց նախարարին: Մը. Պլէյնի այս որոշմամբ գրեթէ ստոյգ եղած է թէ Մը. Հարիսըն պիտի լինի Հանրապետականաց նախագահական ընտրելին:

— Սյն յանձնախումբը որում Միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնը պաշտօն յանձնած էր այցելել Եւրոպա եւ ուսումնասիրել գաղթականութեան խնդիրը՝ ներկայած է իւր տեղեկագիրը: Յանձնախումբը կ'ըսէ թէ այն նկատողութիւնք որոցմէ շարժեալ գաղթականք կու գան յԱմերիկա՝ են լաւ վարձատրութիւն, աշխատութեան ժամուց սակաւութիւն, բարեկեցիկ վիճակ, ազատագրում զինուորական ծառայութենէ, ծանր տուրքերէ եւ երթեւեկութեան զիւրութիւնն ու անձնական ազատութիւնը սեղմող տնօրինութիւններէ, նաեւ լաւագոյն պատեհութիւն ընկերական բարձր դրից հասնելու: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ գաղթականաց առ հարիւր 60ը յԱմերիկա կու գան շոգենաւուց տոմսակներով զորս իրենց մէջ առաջ գաղթող աղքատները կամ բարեկամը զրկած են: Յանձնախումբը կը յանձնարարէ իրենց հայրենիքը զրկել այն բոլոր գաղթականները որք չբաւոր վիճակ կ'ունենան կատարեալ ամերիկեան քաղաքացի լինելէ առաջ, նաեւ կը յանձնարարէ ետ զրկել բոլոր այն օտարանպատակ ոճրագործները որք իրենց բանտարկութեան պայմանաժամը կը լրացունեն:

— Նիւ Եորք նահանգին Սինկ Սինկ անուն բանտին մէջ ուրիշ մարդասպանի մը եւս ելեկտրականութեամբ մահուան պատիժ արուած է: Մահացուցիչ գործին յոյժ կանոնաւորութեամբ գործեց, եւ դատաւարտելոյ մահը վայրկեանական եղաւ:

— Ինքնուէնցայի համաճարտին արագ կը նուազի յԵւրոպա: Ի Լոնտոն այդ հիւանդութեան վերադրեալ շաբաթական մահուց թիւը 506է իջած է 314ի, եւ Տը. Պէրթիյոն կը տեղեկագրէ թէ համաճարակը գրեթէ անհետացած է Փարիզէ:

— Հաշուելու դարմանալի կարողութեան տէր Ինտոի անուն երիտասարդ մը անցեալ շաբթու ներկայացուեցաւ Փարիզի Դիտուութեանց Ակադեմիային եւ մեծապէս հիացուց այդ դիտական մարմնոյն անդամները, յոյժ կնճռոտ հաշիւներ արագութեամբ եւ ճշգրութեամբ լուծելով իւր մտքին մէջ: Մէկ օրինակ բաւական է այդ երիտասարդին տարօրինակ կարողութիւնը ցոյց տալու: Մ. Պէրթիւն հարցուց Ինտոի թէ 1822 մարտ 11ը շաբթուան ո'ր օրն էր: Երի-

տասարդն անմիջապէս «Երկուշաբթի» պատասխանեց եւ նոյն ժամանակ 4,799 թիւը քառակուսելով արդիւնքը բաժնեց Վեցով: Զարմանալի յաջողակութեամբ նա կը լուծէ նաեւ Ալճէպրայի եւ Երկրաչափութեան դժուար հաշիւներ: Այս երիտասարդը Փիւէմոնցի է, եւ նորա գանկին համար Փրոֆ. Պրոքա կ'ըսէ թէ տարօրինակ կազմուածք ունի: Ինտոյի դեռ քսանեւէորս տարեկան է:

—Սիւէզիցի հանքագործ մը, որ չորսուկէս ամսէ ի վեր քնոյ մէջ ընկղմած էր եւ որում իւր բարեկամը այդ երկար ժամանակին մէջ խողովակի մը միջոցաւ կաթկու տային իբրեւ սնունդ, վերջերս արթնցած է: Սա երեք չիլիեր թէ ու եւ է ցաւ կամ ուրիշ զգացում ունեցած է իւր երկարատեւ քնոյ միջոցին: Իւր բժիշկը կը յուսայ որ կատարեալապէս ապաքինի նա, թէպէտ շատ նիհարացած է:

—Շիքակոյի ցուցահանդիսին պատրաստութիւնը փութով յառաջ կը տարուին, եւ յայտնապէս կ'երեւի թէ այս ցուցահանդէս մեծ յաջողութիւն պիտի ունենայ: Ֆրանսական կառավարութիւնը մտադիր է Երեսփոխանական ժողովէն 700,000 ֆրանքի մասնաւոր վարկ մը խնդրել ամերիկեան ցուցահանդիսին մասնակցելու համար, եւ Փարիզի Առեւտրական Սենեակը որոշած է իւր մասնաւոր ներկայացուցիչն ունենալ ի Շիքակոյ: Գերմանացուց կողմէ ի ցոյց դրուած նիւթերը ընդարձակ տեղ պիտի դրաւեն ցուցահանդիսին մէջ եւ արդէն մեծ քանակութեամբ կը հասնին ի Շիքակոյ: Կ. պոլսոյ, Գահիրէի եւ ուրիշ օտար քաղաքներու փողոցաց եւ տանց նմաններն սկսած են չինուի: Նաեւ Հարաւային Ափրիկէի մէջ գտնուող աղամանդի հանքի մը ճիշդ նմանը պիտի չինուի, ուր կարելի պիտի լինի տեսնել այդ թանկագին քարը գտնելու եւ յղկելու գործողութիւնները:

—Անցեալ երեքշաբթի օր իւր 60,000 անձինք այցելեցին Լոնտոնի Խորան անուն եկեղեցին ուր դրուած էր հանգուցեալ Պատ. Սիլըմընի մարմինը: Յուշարկաւորութիւնը հինգշաբթի օր կատարուեցաւ ժողովրդեան յարգալիւր արտայայտութեանց մէջտեղ: Հաղարաւորը կը բանային իրենց զլուխները երբ յուղարկաւորաց երկար թափօրը կ'անցնէր իրենց քովէն:

—Գնդապետ Կրանթ, որ Սիլիք հարկաւորակերին հետ Նեղոսի ափունքը գտած էր 1862ին, մեռաւ յԱնգղիա: Սոյն երկու անվահեր երկրախոյզը իրենց ամբողջական ուղեւորութիւնն սկսան 1860ին, եւ ժամանակ մը կորսուած համարուեցան, սակայն ի վերջոյ Եգիպտոս հասան Նեղոսի ընթացքին հետեւելով:

—Վիէնայի համբաւաւոր բժիշկներէն Փրոֆ. Ատամբրիլից ամենայն վստահութեամբ կը յայտարարէ թէ դարման մը գտած է ընդդէմ քաղցկեղի, սակայն սոյն Փրոֆէսոր պարտի դեռ նորանոր փորձարկութիւններ կատարել մինչեւ որ կարենայ համոզել իւր արուեստակիցները:

—Հնդկաստանի Մատրաս քաղաքին կառավարութիւնը պաշտօնական քննութիւն մը բացած է ճանկերու միջոցաւ կախուելու հեթանոսական սովորութեան վերջերս եղած կրկնութեան մասին, եւ կը կարծուի թէ այս քննութեան արդիւնքը պիտի լինի արգելուլ այդ բարբարոսական սովորութեան վերստին գործադրուիլ:

—Փետր. 12ին նմանը չտեսնուած քանակութեամբ դործ կատարուեցաւ Նիւ Եորքի սակարանին մէջ: Այդ օրը 1,385,998 բաժնետոմսը վաճառուեցան, որոց մեծ մասը երկաթուղոյ բաժնետոմսեր էին, եւ վաճառմանց արժէքը գումարը հասաւ 6,998,000 տոլարի:

—Սաքսոնիոյ եւ Վիւրթեմպերկի թագաւորը, եւ Պալիէրայի ու Պրոնսպիքի խնամակալ իշխանը 1,000ական մարդ ստորագրուած են Պիզմարք իշխանի ի պատիւ կառուցանելի աղգային յիշատակարանին համար: Ուրիշ գերմանացի իշխանք աւելի փոքր գումարներ ստորագրուած են, ի Բրունսիա նոյն նպատակին համար 488,700 մարք ստորագրուած է, որոյ մէկ երրորդը նուիրած են Պերլինի բնակիչը:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դատական եւ Կրօնական գործոց նախարարութիւնը հրահանգ տուած է Հայոց եւ Յունաց պատրիարքարանաց որ շուտով պատուաստել տրուին ժողովրդային դպրոցաց այն աշակերտները որք դեռ չեն պատուաստուած:

—Հայրենի կ'իմանայ թէ Գեր. Խորէն արքեպիսկոպոս Նար Պէյի համար Կ. պոլսոյ եկեղեցեաց մէջ կարգացուած պատրիարքական կոնդակը ղրկուած է նաեւ ի Մարտիրոս, Փարիզ, Մանչէսթըր, Ռուսիա եւ Պուլկարիա՝ եկեղեցեաց մէջ կարգացուելու համար:

—Հայ լրագրաց մէջ կը կարգանք թէ Ռուսմանիոյ Ռոմէն քաղաքի բնակիչներէն թէոգորոս Սողոմոնեան անուն Հայ մը 62,800 ֆրանք կտակած է կրթական եւ բարեսիրական նպատակաց համար:

—Երեքշաբթի առաւօտ Մարտիրոս անուն հայալաճառ Հայ մը սպաննուեցաւ Պոլսոյ Ըրզաթ Փաղար անուն վայրին մօտ: Զարագործը խեղճ մարդուն առաւել քան 180 ոսկին գողնալով խոյս տուին, սակայն ասոնցմէ մին ձերբակալուեցաւ քիչ յետոյ:

—Կ'ըսուի թէ Վհ. Սուլթանը Գերմանիոյ կայսեր նուիրած է Յոլսթէի էֆ. Մանաս անուն հայաղգի ճարտար արուեստագէտի մը ձեռակերտն եղող նկար մը, յորում կը ներկայացուի Վիլհէլմ կայսեր Տոլմա Պաղչէի քարափը երեսն եւ Վհ. Սուլթանի կողմէ ընդունուելն յամին 1889:

—Սէլանիկ-Մանասթըրի երկաթուղոյն չինութիւնը փութով յառաջ կը տարուի: Սէլանիկէ ի Գարաֆէրիա տանող գիծն ամբողջ պիտի չինուի եւ բացուի յառաջիկայ մայիսին: Յիշեալ երկաթուղոյն չինութեան ձեռնարկու ընկերութիւնը իւր կեդրոնատեղին Սէլանիկէն ի Կ. պոլսի փոխադրած է:

—Երեքշաբթի օր Մարմարա Ծովուն մէջ տիրող ալեկոծութեան ժամանակ մալթացի նաւուղիդ մը իւր որդւոյն եւ երկու թուրք նաւաւորաց հետ նաւակով մը ճամբայ ելած էր գերմանական շոգենաւ մը դիմաւորելու, որ ի Կ. պոլսի կու դար: Այս նաւակ Մարայ Պուրնոյէ անդին անցնելուն պէս կը չրջի, եւ թէպէտ նաւաւորաց մին նաւակին կառչելով կ'աղաթի, սակայն միւս երեք անձինք ջրահեղձ կը լինին:

Անցեալ շաբթու աղ բեռցած նաւ մը ընկղմեցաւ Մարմարայի Աֆիսիա կղզւոյն քով: Նաւաստիք ամբողջ ազատեցան:

—Վհ. Սուլթանն Իսթեալի ոսկի եւ արծաթ չքաղարանները չնորհած է Յունաց

պատրիարք Տ. Նէֆիթոս Ը. ի: Երկուշաբթի օր Վհ. Սուլթանի թիկնապահ Ահմէտ Ճէլալէտտին փաշա Ֆէնէրի պատրիարքարանը գնաց եւ պատրիարք սրբազանին յանձնեց յիշեալ չքաղարանները: Երեքշաբթի օր Նորին Սրբազնութիւն կայսերական պալատ գնաց շնորհակալութիւն յայտնելու իրեն եղած պատուոյն համար: Նոյն օրը յունական պատրիարքարանի երկու ժողովներն արտասովոր գումարում մը ունեցան եւ երախտագիտական ուղերձ մը պատրաստեցին Վհ. Սուլթանի մատուցուելու համար:

—Սոֆիայէ կը հեռագրուի թէ Տրակումանի կրճին մէջ գտնուած երկաթուղոյ կամուրջը վնասուած է ձիւնահալութենէ յառաջ եկած հեղեղներուն պատճառաւ, եւ թէ մինչեւ որ նորոգութիւնը աւարտին, երկու կառավարներ պիտի սպասեն վնասեալ կամուրջին երկու կողմերը եւ ուղեւորք ու թղթատարական պայուսակը մէկ կառավարէն միւսը պիտի փոխադրուին:

—Հարաւային հովերու շնորհիւ մեղմ ձմեռ մը կը վայելնք այս տարի մայրաքաղաքիս մէջ, սակայն թուրքիոյ դանազան կողմերը խիստ եղանակ կը տիրէ: Ի Պայազլիս եւ Սյնթապ այնչափ առատ ձիւն տեղացած է որ ճամբաները փակուած են:

—Լեւոնի Հէրալ կը գրէ թէ Խֆէ-Էնջան, որ մայրաքաղաքէս անհետանալու վրայ է, Փոքր Ասիոյ կեդրոնական կուսակալութեանց ինչ ինչ մասանց մէջ կը ճարակի:

—Վհ. Սուլթանն իւր ծանուցեալ հոգածութեամբ ի նկատ առնով որ ոմանք մեծ զեղչով կը գնեն զինուորաց հեփէները եւ այսպէս մեծ շահ մը կ'ընեն զինուորները զրկելով իրենց թոշակին մէկ մասէն՝ հրամայած է որ այդպիսի ապօրինաւոր գործով զբաղողը գտնուին եւ պատժուին:

—Պէյրուսէ քաջուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ որ, թէեւ տեղական իշխանութեանց ձեռք առած միջոցներուն շնորհիւ հետախուր իսլիսէէ անհետացած է ութ օրէ ի վեր եւ Նաամայէ անհետացած է տասներկու օրէ ի վեր, սակայն սոյն հիւանդութեան այդ դիւղից մէջ վերստին ճարակելուն առջեւն առնուլ համար բնակիչք բլուրները փոխադրուած են եւ հիւանդութեան սերմեր պարունակող հանգերձք, կարասիք, եւ այլն այրուած են:

—Մեծ Եպարքոսը կայսերական հրամանաւ հեռագիր ուղղելով բոլոր կուսակալաց հրահանգ կու տայ նոցա որ բոլոր քաղաքային պաշտօնէից յանձնարարեն իրենց կրօնական պարտականութիւնները կատարել ըստ մահմետական օրինաց եւ յորդորեն զնոսա հրաժարիլ ողբից եւ ուրիշ ամէն ըմպելիներէ որոց գործածութիւնն իրենց կրօնը կ'արգելու:

—Վհ. Սուլթանի հրամանաւ Հէրէքէի կայսերական գործարանին մէջ չինուած կերպասի աղնուազոյն տեսակներէն նոյնչեւ պիտի ղրկուին Շիքակոյի ցուցահանդէսը:

ԳՐԱՄԱԿԱՆ			
Փետրուար 8/20, 1892			
Գոնստիտէ	20	Բուս. Երկ. բաժին	71 50
Պարտուց յարգարման թղթադրամ (թասֆէէի Տիւլուն Գալմէսի) 24			
Թափալուր Ե Ծամ. 75 5			
ԳՐԱՄԱԿԱՆ Ծամ. ոսկին 100 է			
Մէճիտիյէ	108 16	Ռուսիոյ բուլ	89 25
Մէթալիք	98	Նաբուլէն	87 17
Պէշիք	101 20	Գրեմից	51 10
Ալթըլէք	102 20	Անգլ. ոսկի	109 37
Մանէթ թղթադրամ 9 25			

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՅԱՆՅԱՆ
Ֆիգնանցիար Եղուշը, Ամբիգան Խան